

NELJÄN TUULEN KOKONAISUUS

Raikas puhallus ehkäisevään työhön

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Syksy 2016
Sanna Kangas
Henna Kuisma
Outi Mäyrä

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KANGAS, SANNA
KUISMA HENNA
MÄYRÄ OUTI:

Neljän tuulen kokonaisuus
Raikas puhallus ehkäisevään työhön

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, 77
sivua, 4 liitesivua

Syksy 2016

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksellinen opinnäytetyö tehtiin Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitokselle. Opinnäytetyön aihe, neljän tuulen kokonaisuus, käsittää päihdeongelman, mielenterveysongelman, ongelmapelaamisen sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan, sekä näiden ilmiöiden väliset yhteneväisyydet eli rajapinnat. Rajapintoja ovat ilmiöiden yleisyys, ne aiheuttavat yhteiskunnallisia kustannuksia ja inhimillistä kärsimystä sekä ne ovat kaikki ehkäistävissä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa neljän tuulen kokonaisuutta ja sitä kautta löytää perusteluja sen olemassaololle. Työn tavoitteena oli selvittää mitä neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu sekä mikä siinä ehkäisevän työn näkökulmasta toimii ja miksi. Laadullisen opinnäytetyön aineisto koostui yhdestä yksilöhaastattelusta sekä kahdesta fokusryhmähaastattelusta. Aineistoa analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti.

Tulosten mukaan neljän tuulen kokonaisuuteen yhtenä merkittävimpanä tekijänä kuuluu panostaminen ehkäisevään työhön. Ehkäisevä työ koskee koko palvelujärjestelmää, peruspalveluista korjaavaan työhön. Ehkäisevään työhön panostaminen, erityisesti peruspalveluissa, nähdään mahdollistavan oikea-aikaisen ja oikeanlaisen avun antamisen. Tämä koostuu toimivista peruspalveluista, ilmiöiden tunnistamisesta sekä yhteistyön tekemisestä. Toisena merkittävänä neljän tuulen kokonaisuuteen liittyvänä tekijänä tuloksista nousee kohtaamisen merkitys. Kohtaamisen tulisi olla kokonaisvaltaista, asiakkaan omia voimavaroja huomioivaa ja omaa ajatteluprosessia tukevaa.

Tuloksista voidaan päätellä, että neljän tuulen kokonaisuuden huomioiminen saa aikaan yhteiskunnallisia säästöjä ja lieventää inhimillistä kärsimystä.

Asiasanat: Päihdeongelma, mielenterveysongelma, ongelmapelaaminen, perhe- ja lähisuhdeväkivalta, ehkäisevä työ, neljä tuulta, sosiaalipedagoginen auttamistyö

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KANGAS, SANNA
KUISMA, HENNA
MÄYRÄ, OUTI:

Entity of four winds
A fresh breeze to preventive work

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with children and young people, 77 pages, 4 pages of appendices

Autumn 2016

ABSTRACT

The research thesis was made for The center of expertise on social welfare, Verso. The subject of the thesis, "entity of four winds", contains substance abuse, mental health problem, gambling problem, and domestic violence, including the similarities or interfaces between these phenomena. The interfaces are generality of the phenomena, creation of social costs and human suffering, and preventability.

The purpose of the thesis was to survey the entity of four winds, and find motivation to its existence. The goal of the thesis was to find out what the entity of four winds contains, what is working from the perspective of preventive work, and why is it working. The material of qualitative thesis consisted of one individual interview and two interviews of focus groups. The material was analyzed according to a guiding theory content analysis method.

According to the results one of the most important factors in the entity of four winds is investing in preventive work. Preventive work concerns the whole service system from basic services to rehabilitation. Moving the emphasis of the preventive work especially to the basic services seems to enable right kind of help in right time. This consists of active basic services, recognition of the phenomena, and teamwork. The results show that another important factor in the entity of four winds is the importance of encountering. The encountering should be comprehensive, pay attention to the own resources of the client, and support his/her own thinking process.

Based on the results it can be concluded that paying attention to the entity of four winds produces savings in social costs and relieves human suffering.

Key words: Substance abuse, mental health problem, gambling problem, domestic violence, preventive work, four winds, social pedagogic assistance

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Toimeksiantaja, Verso	7
2.2	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	8
3	NELJÄN TUULEN ILMIÖIDEN JOUKKO	10
3.1	Päihteidenkäyttö	10
3.2	Mielen sairastuminen	11
3.3	Ongelmapelaaminen	13
3.4	Perhe- ja lähisuhdeväkivalta	15
4	EHKÄISEVÄ TYÖ KUULUU KAIKILLE	18
4.1	Ehkäisevää työtä kolmella tasolla	18
4.2	Huolen vyöhykkeistö avuksi	19
5	SOSIAALIPEDAGOGINEN AUTTAMISTYÖ	22
5.1	Dialoginen kohtaaminen	24
5.2	Aktiiviseen toimijuuteen innostaminen	25
6	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄ JA TOTEUTUS	27
6.1	Tutkimusmenetelmä	27
6.2	Aineiston keruu	27
6.2.1	Yksilö- ja fokusryhmähaastattelut	28
6.2.2	Edward De Bonon kuuden hatun teoria	29
6.3	Tiedonhankinta	30
6.4	Aineiston analyysi	31
7	TULOKSET	33
7.1	Panostaminen ehkäisevään työhön	33
7.2	Kohtaaminen	40
7.3	Ammattilaisten käsitys neljästä tuulesta	43
8	POHDINTA	45
8.1	Johtopäätökset	45
8.1.1	Ehkäisevään työhön panostaminen	47
8.1.2	Kohtaamisen merkitys	50
8.1.3	Mitä neljä tuulta on?	52

8.1.4	Mikä neljän tuulen kokonaisuudessa toimii ja miksi?	54
8.2	Opinnäytetyön prosessi	55
8.3	Jatkotutkimusajatukset	58
9	LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	60
9.1	Luotettavuus	60
9.2	Eettisyys	61
	LÄHTEET	63
	LIITTEET	73
	Liite 1. Susanna Leimion haastattelu.	73
	Liite 2. Edward De Bonon kuuden hatun menetelmän esittely.	74
	Liite 3. Fokusryhmähaastattelun kysymykset.	76

1 JOHDANTO

Suomalainen juo vuodessa yli 10 litraa 100 prosenttista alkoholia, ja joka viides suomalaisista on kokeillut jonkinlaista laitonta huumetta (Päihdetilastollinen vuosikirja 2015, 29). Päihdehaittakustannukset kohoavatkin Suomessa vuosittain yli 2 miljardiin euroon (Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma 2015, 9). Joka viidennellä suomalaisella on jonkinlainen mielenterveydenhäiriö (Huttunen 2015a), joista aiheutuvien haittojen kokonaiskustannukset ovat vuositason 5 miljardia euroa (Wahlbeck 2016). Suomalaisista 80 prosenttia pelaa rahapelejä ja ongelmalliseksi pelaaminen on muodostunut 124 000 henkilölle (Salonen & Raisamo 2015, 54), kuitenkin ongelmapelaamisesta aiheutuvia haittakustannuksia ei Suomessa olla vielä tarkkaan selvitetty (Smolej, Karjalainen & Jaakkola 2015, 16). Viranomaisien tietoon tulleita perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreja on ollut keskimäärin yli 6000 suomalaista vuosittain (Tilastokeskus 2015, 2) ja niistä aiheutuvien kustannusten määrä kohoaa 850 miljoonaan euroon (Oikeusministeriö 2014). Nämä ilmiöt ovat yleisiä ongelmia sekä aiheuttavat suuria yhteiskunnallisia kustannuksia.

Näiden neljän ilmiön; päihdeongelman, mielenterveysongelman, ongelmapelaamisen sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan tiedetään aiheuttavan yhteiskunnallisten kustannusten lisäksi myös inhimillistä kärsimystä. Ilmiöiden haitoista kärsineet ihmiset, kokemusasiantuntijat, ovat tuoneet esille tuntevansa häpeää ja arvottomuutta. He eivät koe olevansa avun arvoisia. Kokemusasiantuntijat selittävät tunteiden syntyvän muun muassa siksi, että he joutuvat kertomaan tarinaansa eri ammattilaisille yhä uudelleen ja uudelleen palvelujen sektoroituneisuuden vuoksi. He kokevat, että eivät saa apua palvelujärjestelmältä vaan päinvastoin, se saa heidät tuntemaan itsensä ihmisjätteeksi. (Leimio 2016a.)

Päijät-Hämeessä yhteiskunnallisten kustannusten ja inhimillisen kärsimyksen haittoihin on herätty. Näiden ilmiöiden parissa työskentelevät

ammattilaiset ovat keskusteluissaan löytäneet ilmiöistä yhteneväisyyksiä eli rajapintoja, minkä vuoksi yhteistyötä on alettu tiivistää. Rajapintoina on nähty ilmiöiden yleisyys, yhteiskunnalliset kustannukset, inhimillinen kärsimys sekä se, että ne ovat ehkäistävissä. Ilmiöitä sekä niiden rajapintoja on alettu kutsua *neljäksi tuuleksi*. Tiivistetyn yhteistyön avulla on alettu etsiä ratkaisuja ja keinoja näiden yhteiskunnallisten ongelmien vähentämiseksi.

Opinnäytetyön aihe neljä tuulta on asiana vielä abstrakti. Tässä opinnäytetyössä aiheesta käytetään termiä *neljän tuulen kokonaisuus*, jolla tarkoitetaan sekä ilmiöitä, että niiden rajapintoihin liittyviä asioita.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja merkittävä. Suomessa eletään valtavien säästöpainneiden alla, jotka koskettavat myös sosiaali- ja terveyspalveluita. Näiden palvelujen kustannuksia pyritään hillitsemään erilaisin rakenneuudistuksin kuitenkin ihmistä unohtamatta. Neljän tuulen kokonaisuuden taustalla on samanlainen ajatus. Opinnäytetyön tarkoituksena onkin kartoittaa neljän tuulen kokonaisuutta ja sitä kautta löytää perusteluja neljän tuulen kokonaisuuden olemassaololle.

Opinnäytetyö on laadullinen ja tutkimuksellinen, jossa tavoitteena on ilmiöiden parissa työskenteleville ammattilaisille suunnattujen haastattelujen avulla selvittää mitä heidän mielestään neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu, sekä mikä siinä toimii ehkäisevän työn näkökulmasta ja miksi.

2 LÄHTÖKOHDAT

Tämä työ tehtiin Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopintojen opinnäytetyönä. Opinnäytetyön ohjaavana opettajana toimi lehtori Tarja Kempe-Hakkarainen. Toimeksiantajana toimi Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos, josta yhteyshenkilönä oli seutukoordinaattori Susanna Leimio.

2.1 Toimeksiantaja, Verso

Suomessa toimii 11 Sosiaalialan osaamiskeskusta, joiden toimialueisiin kuuluu kuhunkin 1-4 maakuntaa. Päijät-Hämeen ja Itäisen Uudenmaan alueella toimii Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos.

Osaamiskeskusten tarkoituksena on muun muassa edesauttaa sosiaalialan ammattilaisten osaamista ja yhteistyötä ylläpitämällä ja kehittämällä sosiaalialan työtä. (Sosiaalialan osaamiskeskukset 2016.)

Verson yhtenä tehtävänä on koordinoida ehkäisevää työtä. *Päijät-Hämeen ehkäisevän työn seutukoordinaation tavoitteena on sekä seudullisesti että alueellisesti muun muassa kehittää, edesauttaa ja tukea ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön, pelihaittojen ehkäisyn sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn koordinaatiota ja verkostoyhteistyötä. Tämän lisäksi se edistää ehkäisevän työn tunnettuuden ja osaamisen lisääntymistä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa periaatteella ”ehkäisevä työ kuuluu kaikille”. (Ehkäisevän työn seutukoordinaatio 2016.)*

Opinnäytetyön yhteyshenkilö, Verson ehkäisevän työn seutukoordinaattori Susanna Leimio toimii seutukoordinaatioryhmien puheenjohtajana, joka vastaa seudullisen ehkäisevän työn koordinoinnista sekä alueellisen yhteistyön toteutumisesta, tehden tiivistä yhteistyötä alueellisten koordinaattoreiden kanssa. Seutukoordinaattori on mukana kehittämässä ja kokoamassa alueellista sekä valtakunnallista yhteistyötä. Lisäksi seutukoordinaattori välittää uusinta tietoa. (Ehkäisevän työn seutukoordinaatio 2016.) Susanna Leimion lisäksi opinnäytetyössä saatiin

asiantuntija-apua Terveiden- ja hyvinvoinnin laitoksen erityisasiantuntija Helena Heinosenalta.

Leimio koordinoi vuosina 2012- 2015 Verkostojen verkostoa, johon kuului päijät-hämäläisiä päihde- ja mielenterveystyön sekä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaongelmien parissa toimivia ammattilaisia. Verkoston työn tavoitteena oli muun muassa jakaa oman alan tietoa ja saada aikaan toimivia yhteistyöverkostoja. Vuonna 2013 verkostossa löydettiin yhteys myös ongelmapelaamiseen ja Verkostojen verkostoon liittyi mukaan tämän alan asiantuntijoita. Pian näitä neljää ongelmaa alettiin kutsua *neljäksi tuuleksi*. Ensimmäinen neljän tuulen seminaari pidettiin jo seuraavana vuonna. (Päijät-Hämeen ehkäisevän työn verkostowiki 2016.)

Vuonna 2015 Verkostojen verkosto oli saavuttanut päämääränsä, jossa yhteistyön avulla saatiin vahvistettua toimivia käytänteitä mainittujen neljän ilmiön parissa työskentelevien tahojen välillä. Neljän tuulen työtä päätettiin jatkaa. (Päijät-Hämeen ehkäisevän työn verkostowiki 2016.)

Tämä opinnäytetyö on suunnattu päijät-hämäläisille ilmiöiden parissa työskenteleville ammattilaisille, mutta työtä voidaan hyödyntää myös laajemmin sosiaali-ja terveysalalla.

2.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Päijät-Hämeessä toimivat verkostot ovat järjestäneet neljän tuulen yhteydessä erilaisia seminaareja, joissa on käsitelty ehkäisevää työtä sekä päihde-, mielenterveys-, pelaamis- sekä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaongelmiin liittyviä asioita. Päijät-Hämeessä toimivat verkostot ovat myös työstäneet yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa asiakas- ja läheisnäkökulmaa. Neljästä tuulesta ei kuitenkaan ole olemassa yhtenäistä tekstiä, jossa sitä määriteltäisiin yhdenmukaisesti. Tässä työssä käytetään termiä neljän tuulen kokonaisuus, joka tarkoittaa neljää ilmiötä sekä niiden rajapintoihin liittyviä asioita.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa neljän tuulen kokonaisuutta ja sitä kautta löytää perusteluja neljän tuulen kokonaisuuden olemassaololle.

Neljän tuulen kokonaisuus on monisyinen ja laaja. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on ilmiöiden parissa työskenteleville ammattilaisille suunnattujen haastattelujen avulla selvittää mitä heidän mielestään neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu sekä mikä siinä toimii ehkäisevän työn näkökulmasta ja miksi.

Tutkimuskysymyksinä on:

- Mitä neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu ilmiöiden parissa työskentelevien ammattilaisten näkökulmasta?
- Minkä ammattilaiset näkevän neljän tuulen kokonaisuudessa toimivan ja miksi?

3 NELJÄN TUULEN ILMIÖIDEN JOUKKO

Neljällä tuulella tarkoitetaan päihteiden käytön, mielen sairastumisen, ongelmapelaamisen, sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan muodostamaa ilmiöiden joukkoa, joiden väliltä on tunnistettu yhteisiä rajapintoja. (Leimio 2016a)

Neljän tuulen ilmiöiden yhteneväisyyksinä eli rajapintoina nähdään, että ilmiöt ovat yleisiä sekä yhteiskunnallisesti hyvin kalliita ongelmia, jotka aiheuttavat inhimillistä kärsimystä. Lisäksi ne nähdään ongelmina, jotka ovat ehkäistävissä oikein ajoitetuilla ja kohdennetuilla toimenpiteillä. (Leimio 2016a.) Tässä luvussa avataan neljän tuulen ilmiöiden joukkoa pääpiirteittäin. Kutakin tuulta tarkastellaan ehkäisevän työn näkökulmasta, mutta myös niiden rajapintojen kautta, joita neljän tuulen ilmiöiden väliltä on tunnistettu.

3.1 Päihteidenkäyttö

Alkoholi- sekä päihtymystarkoitukseen käytettävät lääkkeet ja huumeet luokitellaan päihteiksi (Päihdehuoltolaki 41/1986, 2§; Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015, 2§). Näiden aineiden väärinkäytölle on ”ominaista aineen toistuva käyttö tavalla, josta on erilaisia terveydellisiä tai sosiaalisia haittoja” (Huttunen 2015b).

Suomessa alkoholin kokonaiskulutus vuonna 2014 oli 50,9 miljoonaa litraa sata prosenttiseksi alkoholiksi muutettuna. Suomalaisista 15–69-vuotiaista 20 % on kokeillut jonkinlaista laitonta huumetta.

(Päihdetilastollinen vuosikirja 2015, 22, 29.) Suuri osa suomalaisista käyttää päihteitä, joten päihteiden väärinkäytön tunnistaminen varhaisessa vaiheessa voi ehkäistä siitä seuraavia ongelmia (Päihdeongelmien tunnistaminen ja hoito 2015). Yhteiskuntatasolla päihdehaittakustannukset kohoavat yli kahteen miljardiin euroon (Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma 2015, 9). Tämä näkyy muun muassa julkisten palveluiden kustannuksina, työurien lyhentymisenä ja tuotannon menetyksinä. Jopa

viidenneksen vähennys kulutuksessa toisi 1-2 miljardin säästöt. (EHYT ry Hallitusohjelmataavoitteet 2016; Ehyt ry Alkoholi 2016.)

1.12.2015 voimaan tullut Laki ehkäisevän työn järjestämisestä (523/2015, 2§, 3§, 7§) kumoaa aiemmin voimassa olleen raittiustyölain. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä koskee huumausaineita, alkoholipitoisia aineita, päihtymiseen käytettäviä lääkkeitä, tupakkatuotteita sekä rahapelaamista. Ehkäisevän päihdetyön tulee perustua ”päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan, käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin”. Laki velvoittaa huomioimaan myös haitat, joita aiheutuu muille kuin päihteiden käyttäjille. Lain 6. pykälässä mainitaan päihteiden käytön vähentämisen yhteydessä myös viranomaisyhteistyön edistäminen.

Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit (2006, 64), mukaan ehkäisevä päihdetyö nähdään toimintana jonka funktio on terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen. Tämä nähdään mahdolliseksi muun muassa edistämällä päihteettömiä elintapoja, lisäämällä päihdeilmiön tunnettavuutta, sekä vähentämällä päihteiden näkyvyyttä ja saatavuutta. Ehkäisevä päihdetyö kuuluu koko yhteiskunnalle, sillä ehkäisevän päihdetyön kohteena on koko väestö (Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma 2015, 14).

On syytä huomioida, että päihde- ja mielenterveystyöllä on yhteisiä tekijöitä niin ehkäisevän kuin hoitavan ja korjaavan työn perspektiivistä. Päihde- ja mielenterveysongelmat esiintyvät usein yhdellä ihmisellä samanaikaisesti. (Tapio 2012, 22.) Päihteiden heikentäessä ihmisen mielenterveyttä, lisääntyy riski sairastua mielenterveysongelmiin (A-klinikkasäätiö 2014).

3.2 Mielen sairastuminen

Mielenterveys nähdään hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn perustana, joka vaihtelee ihmisen elinkaaren aikana. Mielenterveyteen vaikuttavat yksilölliset-, sosiaaliset- ja vuorovaikutukselliset tekijät,

yhteiskunnan rakenteet mutta myös biologiset ja kulttuuriset tekijät. (Mielen hyvinvointi 2014.) Jos mielenterveyttä rasittaa liian suuri kuormitus ihmisen voimavaroihin nähden, voi tämän toimintakyky heiketä tai jopa lamaantua kokonaan. Tällöin voidaan puhua mielenterveyden häiriöstä. Mielenterveyden häiriötä ei ole kuitenkaan helppoa tunnistaa, koska useat psyykkiset oireet menevät ohi. Jos mielenterveyden häiriö kuitenkin todetaan, on siihen saatava oikeanlaista apua. (Suomen Mielenterveysseura 2016.)

Suomessa joka viides sairastaa jotakin mielenterveyden häiriötä. Tämän lisäksi 1,5 % suomalaisista sairastuu vuosittain johonkin mielenterveyden häiriöön. (Huttunen 2015a.) Viime vuosina mielenterveyshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus on kasvanut. Vuonna 2013 heitä oli 47,2 % kaikista työkyvyttömyyseläkkeen saajista. Myös Kelan korvaamien depressiolääkkeiden käyttö on noussut kaikissa ikäryhmissä huomattavasti. Esimerkiksi vuonna 2011 työikäisistä 9,5 % oli käyttänyt depressiolääkitystä. (Suvisaari 2015, 14–15.) Vuosittain mielenterveydenhäiriöistä aiheutuu 5 miljardin kokonaiskustannukset (Walhbeck 2016.)

Mielenterveyslain (1116/1990) 1.pykälän mukaan mielenterveystyön edistämiseksi tulisi väestön elinolosuhteita kehittää niin, että ne ehkäisevät mielenterveyden häiriöiden syntymistä, edistävät mielenterveystyötä sekä tukevat palvelujen järjestämistä.

Mielenterveys voidaan nähdä voimavarana, jota voidaan edistää esimerkiksi yhteisön mielenterveyttä tukevalla toiminnalla, joka lisää yksilöä vahvistavia ja suojaavia tekijöitä. Näitä tukevia, vahvistavia ja suojaavia tekijöitä ovat muun muassa itsetunnon tukeminen, sosiaalinen tuki, sekä elämänlaadun ja tyytyväisyyden parantaminen. (Mielenterveyden edistäminen 2014.) ”Yksi mielenterveyden edistämistyöhön investoitu euro maksaa itsensä takaisin viisinkertaisesti” (Suomen Mielenterveysseura 2016).

3.3 Ongelmapelaaminen

Ongelmapelaamiselle ei katsota olevan selvää määritelmää. Pelaaminen katsotaan ongelmaksi silloin, kun yksilön fyysinen tai psyykkinen terveys, koulussa tai työelämässä suoriutuminen heikentyy, tai pelaaminen vaikuttaa kielteisesti yksilön sosiaalisiin suhteisiin sekä talouteen. (Tilastokeskus 2006; Mikä on peliongelma? 2016.)

Pelaaminen johon liittyy rahan voittaminen tai häviäminen, kutsutaan rahapelaamiseksi. Tällaisia pelejä ovat muun muassa lotto, arpapelit, peliautomaattipelit ja nettipokeri. (Rahapelaaminen 2016)

Rahapeliongelman syntyyn nähdään vaikuttavan yksilöllisten tekijöiden lisäksi henkilöä ympäröivät olosuhteet, kuten pelien saatavuus, sekä pelien rakenteisiin liittyvät tekijät, kuten pelien nopeus ja voittomahdollisuudet. Yksilöllisiksi tekijöiksi nähdään kuuluvan muun muassa alttius riippuvuuksiin. (Rahapeliongelma 2015.) Suomalaisten rahapelaaminen 2015 – tutkimuksen mukaan rahapeliongelma oli yleisimmin työttömäksi joutuneella tai pitkäaikaissairaalla (Salonen & Raisamo 2015, 55).

Vuoden 2015 tutkimuksessa kerrotaan, että suomalaisista 15–74-vuotiaista oli viimeisen vuoden aikana 80 % pelannut rahapeliä. Ongelmapelaamisen nähtiin koskettavan 3,3 % suomalaisista ja viidesosa vastaajista kertoi läheisellään olevan ongelmallista pelaamista. Ongelmallista pelaaminen on useimmiten miehillä, mutta tutkimuksen mukaan naisten peliongelmat ovat nousseet vuodesta 2011. (Salonen & Raisamo 2015, 54.)

Ongelmapelaamisesta johtuvat haitat näkyvät yhteiskunnan eri tasoilla. Työelämässä ne näkyvät työntekijän laskeneena työtehona tai poissaoloina. Ongelmapelaamiseen liittyy usein muitakin henkilön eri elämänalueisiin liittyviä haittoja, kuten rahahuolet, perheriidat, rikollisuus tai vaikkapa mielenterveysongelmat. Haitat näkyvät siis myös talous- ja velkaneuvonnan, ulosottotoimen, oikeuslaitoksen sekä sosiaali- ja

terveydenhuollon palvelujen kuormittumisena. (Itäpuisto, Lampinen, Miettinen, Naappi, Perttula, Smolander & Vihriälä 2011, 15–16.) Haitoista johtuvia kustannuksia ei ole Suomessa vielä selvitetty, mutta Ruotsissa haittakustannukset ovat noin 250–530 miljoonan euron luokkaa (Smolej ym. 2015, 16).

Pelaamisesta johtuvien ongelmien seurannasta ja tutkimuksesta on säädetty Arpajaislain (1047/2001) 52. pykälässä. Ongelmista johtuvien haittojen ehkäisyn ja hoidon kehittämisestä vastuu on sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöllä. Rahapelihaittojen ehkäisy on huomioitu myös ehkäisevää päihdetyötä koskevassa laissa (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2013, 2§).

Rahapeliongelmien ennaltaehkäisyssä voidaan puhua pelisivistyksestä. Pelisivistyksessä on kyse pelien sekä pelaamisen kokonaisvaltaisesta ymmärryksestä, jonka avulla ongelmalta voi suojautua. Tietämyksen lisäämisen ohella myös oman asenneilmapiirin ja sosiaalisten suhteiden tuen voidaan nähdä suojaavan ihmisiä rahapeliongelmita. (Pelaamisen hallinta 2016.) Rahapeliongelmien ehkäisyssä panostetaan pelihaittojen vähentämiseen liittyviin toimiin, kuten kysyntään ja tarjontaan. Kysyntään pyritään vaikuttamaan eritoten kasvatuksen ja koulutuksen avulla ja tarjontaan puolestaan pelijärjestelmään liittyvällä sääntelyllä, kuten ikärajoituksin ja pelin markkinoinnin rajaamisella. (Arpajaislaki 1047/2001, 14a§, 14b§, 52§; Rahapelihaittojen ehkäisy 2015.)

Digipelaamista on tietokoneella, mobiililaitteella tai pelikonsolilla pelaaminen ja se on yleisempää lasten ja nuorten keskuudessa (Mäyrä & Ermi 2013, 39; Digipelaaminen 2016). Vuoden 2013 Pelaajabarometriin osallistuneista aktiivisesti digitaalisia pelejä pelaavia oli noin 52,5 % (Mäyrä & Ermi 2013, 2). Digitaalisia pelejä pelaavan kehittymistä ongelmapelaajaksi on kuitenkin hankalaa luokitella, koska aiheesta ei ole vielä tehty kattavia tutkimuksia (Digipelaaminen 2016).

Digipelaamisen haitat näkyvät fyysisillä ja psyykkisillä osa-alueilla, kun rahapeliongelmassa siihen liittyy näiden lisäksi vahvasti myös

talousongelmat. Haitat voivat pahimmillaan olla univaikeuksia ja arjenhallinnan haasteita. Aina haittojen ei välttämättä nähdä liittyvän itse pelaamiseen vaan sitä kautta luotuihin sosiaalisiin suhteisiin tai pelaajan identiteettiin ja minäkuvaan. (Silvennoinen 2013, 99; Digipelaaminen 2016.)

Digipeliongelmien taustalla voi usein olla muunlaisia ongelmia, jolloin peliongelman ehkäisemisessä on tärkeää myös tunnistaa pelaamisen taustalla olevat syyt. On syytä huomioida, että toisille pelaaminen ei ole ongelmallista vaikka se olisikin aikaa vievää. Digipeliongelmien ehkäisyssä puhutaan pelikasvatuksesta, joka ei ole ikään sidottu. Pelikasvatuksessa avoin keskustelu, tietoisuuden lisääminen pelaamisesta, aikarajoitusten asettaminen tai muiden sosiaalisten suhteiden vahvistaminen ovat avainasemassa. (Meriläinen 2013, 10; Silvennoinen 2013, 106–107.)

3.4 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on esimerkiksi fyysistä, henkistä, seksuaalista, taloudellista tai kulttuurista väkivaltaa tai kaltoinkohtelua, joka koskettaa kaikkia ihmisryhmiä iästä, sukupuolesta, kulttuurista tai yhteiskuntaluokasta riippumatta. Tekijänä tai uhrina on esimerkiksi huoltaja, nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen tai muu yksilölle läheinen ihminen. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa muun muassa psyykkisiä ja fyysisiä vaurioita, kehityksen häiriintymistä, perustarpeiden tyydyttymättömyyttä, jopa kuoleman. Myös yksilön lähipiiri altistuu väkivallan vaikutuksille. (Lähisuhdeväkivalta 2016; Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? 2015.)

Vuonna 2014 perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreja oli lähes 6900 henkilöä. Näistä uhreista naisia oli 69 % ja syyllisenä 22,6 % tapauksista. Neljäsosassa perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksista väkivalta kohdistui alaikäiseen. Noin 800 henkilöä joutui perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhriksi useammin kuin kerran saman vuoden aikana. (Tilastokeskus 2015, 2.)

Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan vuonna 2012 parisuhteessa elävistä naisista 10 % on kertonut kokevansa väkivallalla uhkaamista kumppaninsa toimesta ja 9 % oli kokenut fyysistä väkivaltaa. Miesten osalta oli väkivallan uhan kokemuksia 6 %:lla ja fyysistä väkivaltaa 6 %:lla. (Rikosuhripäivystys 2014.) Väkivallasta aiheutuu yksilölle vammoja ja haittoja sekä kärsimystä, mutta myös yhteiskunnalle mittavia kustannuksia. Suomessa hoitojen sekä tuotannon menetysten kustannukset ovat vuosittain 850 miljoonaa euroa. (Oikeusministeriö 2014.)

Väkivallan ehkäisemiseksi tulee työtä tehdä monella eri tasolla. Reagointi väkivaltaan tai sen riskiin tulisi olla kokonaisvaltaista. Näitä toimia ovat esimerkiksi yksilötason riskitekijöiden huomioiminen, läheisten ihmissuhteiden tukeminen, palveluiden saatavuus, eriarvoisuuden vähentäminen sekä yhdenvertaisuuden edistäminen. Toimintaa paikallistasolla (sosiaali- ja terveysala, poliisi, koulut) tulee lisätä ja toteuttaa työtä yli sektorirajojen, virallisia ja epävirallisiakin verkostoja hyödyntäen. (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2005, 35–36.)

Päijät-Hämeessä julkaistiin joulukuussa 2013 seudullinen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma vuosille 2013-2016. Toimintasuunnitelman keskeisiksi tavoitteiksi asetettiin turvallisuuden edistäminen, perhe- ja lähisuhdeväkivallan vähentäminen sekä siihen liittyvien palveluiden kehittäminen. Toimintasuunnitelman mukaan ihmisten turvallisuuden kokemusta tulisi kartoittaa laajemmin ja väkivallasta keskustella kaikkien kansalaisten kanssa. Tämä lisäisi tietoisuutta väkivallasta ja samalla mahdollistaisi väkivallan tilastoinnin, jota tehdään nyt vain osassa palveluita. Toimintasuunnitelman laatimisen yhteydessä havaittiin että perhe- ja lähisuhdeväkivallan, mielenterveyden edistämisen, ehkäisevän päihdetyön, sekä pelihaittojen välillä on paljon yhteistä. Haastaviksi sekä yhteisiksi piirteiksi osoittautuivat ilmiöiden seuraavat teemat: puheeksiottaminen, tunnistaminen, yhteistyö sekä asenteet. (Kuusinen-James 2013, 4-12.)

Kunnan vastuulla on suunnitella ja järjestää ehkäisevää väkivaltatyötä uhreille, väkivallan tekijöille, sekä väkivallalle altistuneille yksilöille.

”Ehkäisevä väkivaltatyö ja varhainen puuttuminen säästävät yhteiskunnan varoja sekä vähentävät inhimillistä kärsimystä”. (Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? 2015.)

4 EHKÄISEVÄ TYÖ KUULUU KAIKILLE

Ehkäisevä työ käsitteenä on 2000-luvulla liittynyt kasvavassa määrin sosiaalialan työkentällä olevien ilmiöiden yhteyteen ja se nousee tärkeäksi näkökulmaksi puhuttaessa muun muassa päihde- ja mielenterveystyöstä tai lastensuojelusta. (Maunu 2013, 34; Lundbom 2014, 8.) Ehkäisevä työ nähdään olevan osa peruspalvelua, kuten esimerkiksi neuvola, koulu ja terveyskeskus, mutta ehkäisevää työtä tehdään palvelujärjestelmän joka tasolla. Kun toimia tehdään oikea-aikaisesti, monialaisesti ja oikeilla toimenpiteillä, voidaan säästää yhteiskunnan varoja sekä inhimillistä kärsimystä verrattaen erikoistuneiden palvelujen tuottamiin korjaaviin toimenpiteisiin. (Mäkelä 2013, 19–22.)

Ehkäisevä työ saa erilaisia sanamuotoja riippuen missä kontekstissa siitä puhutaan. Sosiaalinen vahvistaminen, syrjäytymisen ehkäisy, varhainen tuki tai ennaltaehkäisy ovat termejä, joita voidaan käyttää tarkentamaan ehkäisevän työn käsitettä, mutta päämäärä kaikissa on yhteinen – hyvinvoinnin edistäminen. (Pylkkänen & Viitanen 2014, 4.)

Toimintana tai työotteena ehkäisevä työ saa myös erilaisia määritelmiä riippuen minkä työmuodon yhteydessä sitä tehdään. Esimerkiksi ehkäisevän päihdetyön toimenpiteillä vaikutetaan päihdeongelmien syntymiseen varhaisella puuttumisella tai ehkäisevän lastensuojelun toimenpiteenä voi olla erityisen tuen antaminen päivähoidossa, jolla edistetään ja turvataan lapsen kasvua ja kehitystä. Yleisesti sanottuna ehkäisevä työ tarkoittaa varhain annettua ja oikeanlaista ohjattua tukea, jolla pyritään estämään ongelmien syntyminen tai niiden pahentuminen. (Salo 2012, 81–83; Lundbom 2014, 10–11; Lastensuojelun käsikirja 2015.)

4.1 Ehkäisevää työtä kolmella tasolla

Ehkäisevä työ voidaan jakaa kolmelle tasolle: primaari-, sekundääri- ja tertiääritason ehkäisy (Ehkäisyn keinot 2015). Primaaritason ehkäisyssä voidaan puhua myös väestölähtöisestä, universaalista tasosta, joka kohdentuu koko väestöön. Sen tarkoituksena on ymmärryksen lisääminen

eri ongelmista tiedottamisen keinoin. Tiedottamista voi olla esimerkiksi kampanjointi mielenterveyden ongelmista leimaavuuden vähentämiseksi tai ongelmapelaamisen tunnistamisen helpottamiseksi. (Laajasalo & Pirkola 2012,10; Smolej ym. 2015, 22.)

Sekundääritaso voidaan jakaa valikoituun ja kohdennettuun tasoon. Valikoitu, selektiivinen taso kohdistuu niihin yksilöihin tai ihmisryhmiin, joiden riski ongelmiin sairastumiseen on kasvanut. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi päihdeongelmista kärsivien vanhempien lasten kasvun ja kehityksen tukemista tai pelilaitteisiin laitettuja varoitustekstejä ja ikärajoituksia. Kohdennetun eli indikoidun ehkäisyn taso kohdistuu riskiryhmiin, joissa ihmisellä oireita on jo havaittavissa. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisellä on havaittavissa oireita esimerkiksi mielenterveysongelmasta ja niihin puuttumalla voidaan ehkäistä ongelman syntyminen. (Laajasalo & Pirkola 2012, 10; Smolej ym. 2015, 22.)

Tertiääritasolla ongelmia ja haittoja pyritään lieventämään jo hoidollisin keinoin. Vakavasta ongelmasta, esimerkiksi peliriippuvuudesta kärsivä voi tarvita pitkäkestoista ja intensiivistä terapiaa tai päihdeongelmasta kärsivä pitkäaikaishoitoa ja päihdekuntoutusta. (Laajasalo & Pirkola 2012, 10; Ehkäisyn keinot 2015.)

4.2 Huolen vyöhykkeistö avuksi

Ehkäisevän työn yhteydessä on tärkeää ymmärtää huolen käsite. Yksi ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen työmenetelmistä on huolen vyöhykkeistö, joka on kehitetty Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen Palmuke- projektissa. Sen tarkoituksena on olla apuväline työntekijässä heränneen huolen, työntekijän auttämismahdollisuuksien sekä verkostotyön tarpeellisuuden jäsentämiseksi. Vyöhykkeistöä voi esimerkiksi käyttää apuna peruspalveluissa toimivat ammattilaiset. (Eriksson & Arnkill 2007, 7; Honkanen & Mellin 2015, 137.)

Huolen vyöhykkeistöllä huoli on aina työntekijän subjektiivinen kokemus, joka syntyy vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Huolen herätessä työntekijän huolen määrään vaikuttavat tunteet ja niiden voimakkuus. Vyöhykkeistön avulla työntekijällä on helpompi puhua asiakkaan kanssa työntekijän omasta heränneestä huolesta, eikä asiakkaan ongelmista. (Erikson & Arnkil 2007, 21 & 26; Honkanen & Mellin 2015, 137 & 139.)

HUOLETON TILANNE	PIENI HUOLI		HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
1	2	3	4	5	6	7
Ei lainkaan huolta.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee.	Huoli tuntuu; omat voimavarat eh- tymässä.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keino- not loppu- massa.	huoli erittäin suuri; lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa.
		Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Mielessä toimovus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä	Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti.	Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

Kuvio 1. Huolen vyöhykkeistö Erikson & Arnkil 2007 mukaan.

Huolen vyöhykkeistö on jaettu neljään osaan. (Kuvio 1.) **Huolettomassa tilanteessa** (1) työntekijä kokee, että asiakkaalla on kaikki hyvin ja oma toiminta koetaan sujuvana. **Pienen huolen vyöhykkeellä** (2-3) työntekijällä on herännyt pieniä huolia mutta työntekijällä on vahva luottamus omiin mahdollisuuksiinsa auttaa ja tukea asiakasta myönteisempään kehitykseen. **Harmaalla vyöhykkeellä** (4-5) työntekijän huoli on iso ja työntekijä kokee omien auttamismahdollisuuksien olevan jo käytetty tai niiden olevan vähissä ja työntekijä kaipaa lisää voimavaroja ja tukea. Tämän vyöhykkeen huolet ovat saattaneet olla olemassa jo pitkään. Mahdolliset asiantuntijaverkostot eivät tiedä toisistaan tai työnjako asiantuntijoiden välillä on epäselvää. Asiakkuudet koetaan kuormittavina. Työntekijä kaipaa apua mutta samalla hän on epävarma siitä, liioitteleeko hän huolia. **Suuren huolen vyöhykkeellä** (6-7) työntekijän huoli on suuri ja työntekijän keinot auttaa ovat lopussa. Suuren huolen vyöhykkeellä

muutos on saatava aikaan välittömästi ja työntekijän tulee kerätä ympärilleen välttämätön verkosto. Suuren huolen vyöhyke katsotaan helpommaksi vyöhykkeeksi toimia kuin harmaa vyöhyke, koska siinä tilanne pakottaa välittömästi toimimaan. (Erikson & Arnkill 2007, 26.)

5 SOSIAALIPEDAGOGINEN AUTTAMISTYÖ

Sosiaalipedagogiikan käsitteen taustalla on näkemys siitä, että yhteiskunnallista huono-osaisuutta ehkäistään ja lievennetään, hyvinvointia edistetään sekä yhteiskunnallisiin epäkohtiin puututaan pedagogisin keinoin. Pedagogisilla keinoilla voidaan tarkoittaa ihmisen sopeuttamista vallitsevaan ympäristöön sekä kasvattamista ihmisestä itsestään huolehtiva yhteiskunnan jäsen. Lopputuloksena on saada aikaan niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin paras mahdollinen elämänlaatu. (Hämäläinen & Kurki 1997, 11-13, 34.)

Pelkästään yhteiskunnan jäseneksi kasvamisestakaan ei ole kyse vaan ihmisen tulisi myös kyetä muuttamaan omaa ympäristöään.

Sosiaalipedagogiikan yhteydessä on hyvä ymmärtää sosialisatian ja subjektiuden käsitteet. Sosialisatiolla tarkoitetaan sosiaalisen kasvattamisen avulla tapahtuvaa integraatiota, jossa yksilö oppii sen yhteisön arvot ja normit johon hän kuuluu. Sosiaalisella kasvatuksella pyritään myös vaikuttamaan sosiaalisten ongelmien syntyyn ennaltaehkäisevästi. Subjektius taas nähdään itsetoimijuutena. Sana kuvaa yksilön vapautta ja itsemääräämisoikeutta. Ihminen, joka kykenee ajattelemaan omaa tilannettaan ja vallalla olevia elinoloja sekä muuttamaan niiden suuntaa, on oman elämänsä aktiivinen toimija eli subjekti. (Hämäläinen & Kurki 1997, 35-36, 119-126.)

Sosiaalipedagogiikka on erityisen herkkä yhteiskunnassa vallitseville oloille. Ihanteena onkin kehittää kriittistä suhdetta keskustelun ja vallitsevan todellisuuden välille. Yhteiskunnassa vallitsevaan todellisuuteen herääminen ja siihen vaikuttaminen pedagogisin keinoin on sosiaalipedagogisen ajattelun ja toiminnan yhdistämistä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13.) Sosiaalipedagogisen työn sisältö ja muodot muuttuvat aikakausittain ja yhteiskunnittain. Olennaiseksi nouseekin se, että tunnistetaan ongelmat ja mietitään mitä ongelmille voidaan tehdä sekä mitä niille tulisi tehdä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 20; Hämäläinen 1999, 20).

Sosiaalipedagogiikka yhdistää teorian ja käytännön, ajattelun ja toiminnan sekä se on vahvasti yhteydessä vallalla olevaan ihmis- ja yhteiskuntakäsitykseen. Tämän lisäksi siihen vaikuttaa myös niiden ilmiöiden viitekehysteorioiden, joiden kanssa ollaan kulloinkin tekemisissä. Sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja toimintaan kuuluu sosiaalisten ongelmien, kuten päihde- ja mielenterveysongelmien ehkäiseminen ja lievittäminen pedagogisin keinoin. Tällöin myös ajattelua sekä toimintaa ohjaa näiden ongelmien syntyä ja vaikutuksia kuvaavat teoriat. (Hämäläinen 1999, 12-19.)

Sosiaalipedagogiikka voidaan ymmärtää orientaationa, jossa sosiaalisia ongelmia hahmotetaan ja niihin etsitään ratkaisuja pedagogisesta näkökulmasta käsin. Se sisältää myös pyrkimyksen ymmärtää yhteiskunnassa vallitsevien olojen vaikutukset sosiaalisten ongelmien luonteisiin, syihin ja vaikutuksiin. (Hämäläinen 1999, 59-60.)

Sosiaalipedagogisessa, ihmisläheisessä työskentelyssä pyritään vahvistamaan ihmisen subjektiutta: käynnistämään ja vahvistamaan itsekasvatuksellisia prosesseja ja auttamaan ihmistä itsepuun. Tämän kaltaista työtä ei voida rajata tietyille ammattiryhmälle tai tiettyyn instituutioon vaan sitä voidaan tehdä kaikissa ihmistyön ammateissa. Sosiaalipedagoginen työ kattaa koko ihmisen elämänkaaren ja sitä voidaan soveltaa kulloisenkin sosiaalisen ongelmakentän alueella. Näitä ongelma-alueita ovat muun muassa päihde- ja mielenterveysongelmat sekä ylivelkaantuminen ja muut toimeentulovaikkeudet. (Hämäläinen & Kurki 1997, 18-20.)

Sosiaalipedagogisella työllä on erilaisia tasoja yksilöllisen ohjauksen ja neuvonnan sekä yhteisöllisten toimintojen välillä. Pyrkimyksenä joka tasolla on kuitenkin ongelmien ehkäiseminen ja lievittäminen, yhteiskuntaan kuulumisen ja osallisuuden vahvistaminen sekä elämänhallinnan tukeminen. Tarkoituksena sosiaalipedagogisella työllä on saada ihminen oivaltamaan oma tilanteensa ja vaikuttamismahdollisuutensa saaden ihmisestä oman elämänsä aktiivinen

toimija. Tässä korostuu dialogisen kohtaamisen merkitys, jossa kohtaaminen tapahtuu aidosti ja ihmistä kunnioittaen. (Hämäläinen 1999, 66-68.)

5.1 Dialoginen kohtaaminen

Vasta toimivassa dialogissa ja aidossa kohtaamisessa kuntoutuminen, toipuminen ja suunnanmuuttaminen voi oikeasti alkaa. (Leimio 2016a)

Dialogi muodostuu kreikankielisistä sanoista *dia*(läpi) ja *logos* (sana), jotka yhdessä kuvaavat hyvin dialogisuuden sisintä eli *väliin kerättyä maailmaa*. Dialogisuudella tarkoitetaan pyrkimystä yhteisen ymmärryksen ja vuorovaikutuksen rakentumiseen. (Mönkkönen 2007, 86; Honkanen & Mellin 2014, 86.) Dialogisuus on keskeinen osa sosiaalipedagogista työskentelyä, jonka nähdään olevan ihmissuhde- ja vuorovaikutustyötä (Hämäläinen 1999, 69).

Mönkkönen (2007, 86-106) jaottelee vuorovaikutuksen orientaatiot asiantuntija- ja asiakaskeskeiseksi sekä dialogiseksi. Dialogisen orientaation tärkeimpänä elementtinä pidetään vastavuoroisuutta, jossa kaikilla siihen osallistuneilla on tasapuolinen mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua. Dialogisuus on enemmän kuin pelkkä puhe, toisen kuuntelu tai keskustelu. Dialogissa pyritään rakentamaan asioita yhdessä ja löytämään uusi yhteinen ymmärrys, jota kumpikaan ei voi saavuttaa yksin. Se on parhaimmillaan sitä, että siinä molemmat voivat oppia sekä muuttaa mielipidettään ja asennettaan. Luottamuksen rakentuminen on avain dialogisen vuorovaikutuksen syntymiselle.

Honkanen ja Mellin (2015, 86) ajattelevat, että mikään menetelmä ei yksin turvaa asiakasta tukevaa vuorovaikutusta, ellei asiakas tunne, että hänet otetaan huomioon oman elämänsä parhaana asiantuntijana ja hän tulee kuulluksi. Dialogisessa suhteessa ihminen nähdään tietoisena toimijana, joka muuttuu jatkuvasti (Mönkkönen 2007, 97).

Työntekijän ja asiakkaan tasavertainen osallistuminen tilanteen määrittelemiseksi on tärkeää. Työntekijän ääneen ajattelemisen auttaa asiakasta prosessoimaan omia keskeneräisiä ajatuksiaan. Samalla työntekijä ja asiakas löytävät asiakkaan voimavaroja, joita asiakas voi hyödyntää sekä nykytilanteessa että tulevaisuudessa. (Kiviniemi, Läksy, Matinlauri, Nevalainen, Ruotsalainen, Seppänen & Vuokila-Oikkonen, 2014, 83-84.)

5.2 Aktiiviseen toimijuuteen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen voidaan määritellä yhdeksi erityiseksi sosiaalipedagogiikan työmuodoksi, jonka tavoitteena on innostamisen keinoin herätellä ihmistä oman elämän sekä yhteisön laatua parantavaan kehittämistoimintaan (Hämäläinen 1999, 72). Kurki (2000, 20-23) näkee sosiokulttuurisen innostamisen erilaisten toimenpiteiden yhdistelmänä, joka synnyttää osallistumisen prosesseja. Nämä prosessit mahdollistavat ihmisen kasvun aktiiviseksi toimijaksi. Innostamisella nähdään olevan kaksi päätavoitetta, joista ensimmäinen on ”herättää henkiin elämää siellä, missä sitä ei ole” sekä ”tukea ja saada liikkeelle niitä kykyjä, jotka jo ovat olemassa”.

Innostamisen ajatuksen perusteena on kolme avainkäsitettä, joista ensimmäinen on ”antaa elämä, innostaa”. Tällä tavoitteellaan yhteisön ja yhteiskunnan persoonallista ja inhimillistä ilmettä, joka mahdollistuu sosiaalisessa, kulttuurisessa ja kasvatuksellisessa toiminnassa osallistumisen avulla. Samalla ihmisten yhteen kokoontumista ja itseohjautuvuutta tuetaan, sekä heitä motivoidaan yksilö- ja ryhmätasolla. Osallistumisella pyritään synnyttämään hyvää arkipäivän elämänlaatua. Osallistuminen myös tukee ihmisten omaa aloitteellisuutta, jonka ydintä on kahden ihmisen välillä tapahtuva aito kohtaaminen. (Kurki 2000, 23.)

Toinen avainkäsite on ”välittää, ryhtyä välittäjäksi”, jota voidaan ajatella yhteisön kehittämisen muotona. Avainkäsitteen tavoitteena on projektien ja yhteistyön avulla luoda sosiaalisia ja oma-aloitteellisia ryhmiä, joissa

ihmisten omaa osallisuutta tuetaan esimerkiksi luomalla verkostoja, neuvottelutilanteita, sekä suunnittelemalla projekteja. Kolmas käsite on ”muuttaa laadullisesti”, jossa tavoitteena on muun muassa purkaa byrokratiaa, sekä pyrkiä tasavertaisuuteen. Asenteissa ja tilanteissa pyritään osallistuvuuteen, aktiivisuuteen ja innovatiivisuuteen, passiivisuuden sijaan. (Kurki 2000, 23-24.)

Innostaminen on aina tavoitteellista tekemistä ja toimintaa, jossa vuorovaikutus ja osallistuminen korostuvat. Tavoitteena on, että ihmiset itse pohtivat ongelmiinsa ratkaisuja sekä vaihtoehtoisia ja pidemmälle suuntautuvia tapoja toimia. Ihminen tarvitsee vuorovaikutuksessa dialogia ymmärtääkseen toisen ihmisen todellisuutta. Martin Buber puhuu aidosta Minä-Sinä-suhteesta, joka perustuu läsnäoloon, avoimuuteen, suoruuteen, sekä molemminpuolisuuteen. Suhteessa toinen ihminen kohdataan koko olemuksella, aidosti, vertailematta. ”Innostaminen on kasvatuksellista toimintaa”, jossa osallistumisen kautta tuetaan ihmisen tietoisuuden lisääntymistä sekä näkemään omaa tilannettaan. (Kurki 2000, 26-27,69,131.)

6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄ JA TOTEUTUS

6.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen, kvalitatiivinen eli laadullinen opinnäytetyö. Laadullisessa opinnäytetyössä haetaan ymmärrystä ympärillä olevista asioista ja merkityksistä, jotka ovat ihmisten välisiä sosiaalisia kokonaisuuksia. Tässä opinnäytetyössä teorian ja haastattelujen avulla saatiin ymmärrystä tarkasteltavasta aiheesta, eli neljän tuulen kokonaisuudesta, ja pyrittiin löytämään vastaus mistä aiheesta on kyse. (Vilkkä 2005, 97; Kananen 2014, 16–17.)

Laadullinen tutkimusote sopi opinnäytetyöhön, koska tarkasteltavasta ilmiöstä haluttiin saada kokonaisvaltainen kuvaus. Tässä opinnäytetyössä ei pyritty yleistettävyyteen vaan sen tulos pätee tutkittavan tapauksen kohdalla. Tavoitteena opinnäytetyöprosessissa oli tuoda ilmi tarkasteltavasta ilmiöstä muodostunut tulkinta. (Vilkkä 2005, 98; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.)

Laadullisen tutkimuksen aineistoa kerätään usein haastattelujen tai havainnointien avulla. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostettu ihmisten kokemuksista ja näkemyksistä ja siinä pidetään tärkeänä, että henkilöt, joilta tietoa saadaan, tuntevat tutkittavaa ainetta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 86; Kananen 2014, 19.) Tässä opinnäytetyössä haastatteluihin osallistuneet henkilöt ovat tarkkaan valikoituja, tutkittavan aiheen parissa työskenteleviä ammattilaisia.

6.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelujen avulla, jotka toteutettiin puolistrukturoituna yksilöhaastatteluna sekä puolistrukturoituina fokusryhmähaastatteluinä. Yksilöhaastattelu tehtiin yhdelle henkilölle ja fokusryhmähaastattelut pidettiin kahdelle ryhmälle (4+3 henkilöä).

Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelijalla oli olemassa runko haastattelulle ja kysymykset on suunniteltu avoimiksi, joilla osallistujat johdateltiin aihepiiriin pariin (Krueger & Casey 2000, 10–12; Mäntyranta & Kaila 2008, 1509–1510). Puolistrukturoitu haastattelu mahdollisti haastattelussa läsnä oleville joustavan tavan tuoda näkemyksiään esille.

Haastattelujen tarkoituksena oli saada käsitys ja ymmärrys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä (Kananen 2014, 72). Fokusryhmähaastattelu-kysymysten luomisessa käytettiin Edward De Bonon kuuden hatun teoriaa, jonka avulla monipuolisten näkökulmien esiin tuominen oli mahdollista (Innokylä 2016).

6.2.1 Yksilö- ja fokusryhmähaastattelut

Yksilöhaastattelu toteutettiin tarkoilla ja kohdistetuilla kysymyksillä (Liite 1). Yksilöhaastattelun kysymysten luonnissa ei käytetty Edward De Bonon hattutekniikkaa apuna, vaan kysymykset luotiin opinnäytetyön tarkoituksen, tavoitteen ja tutkimuskysymysten kautta. Opinnäytetyöhön yksilöhaastateltiin seutukoordinaattori Susanna Leimiota, joka on ollut mukana kehittämässä neljää tuulta alusta saakka. Haastattelu toteutettiin toukokuussa 2016.

Fokusryhmät olivat valikoitu joukko ihmisiä, jossa jokaisella jäsenellä oli tietynlaisia yhteisiä piirteitä. Fokusryhmien ideana oli saada keskustelun avulla syvempää tietoa ja ymmärrystä siihen, miten osallistujat kyseessä olevan aiheen eli neljän tuulen kokonaisuuden kokevat. Haastattelujen avulla pyrittiin saada tietoa siitä, miten aiheesta ajatellaan sekä millaisia näkemyksiä ja asenteita siihen kohdistui. Fokusryhmähaastattelun nähtiin antavan monipuolisempaa kuvaa aihepiiristä juuri vapaan vuorovaikutuksen avulla. (Krueger & Casey 2000, 4; Tilastokeskus 2016.)

Haastatteluihin kutsutut fokusryhmät koostuivat mielenterveys- ja päihdeongelmien, ongelmapelaamisen sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan parissa työskentelevistä ammattilaisista. Haastattelut toteutettiin asiantuntijaleirillä toukokuussa 2016.

6.2.2 Edward De Bonon kuuden hatun teoria

Edward De Bonon kuusi hattua edustavat erilaisia näkökulmia tai ajattelutapoja, joilla käsiteltävää asiaa kulloinkin lähestytään. Metodin avulla pyrittiin rinnakkainajatteluun, jossa osallistujat yhteistyössä tutkivat neljän tuulen aihetta jakaen informaatiota toisilleen kyseisen hatun näkökulman tai ajattelutavan mukaisesti. Hatun värin muututtua myös osallistujien tapaa ajatella haastettiin uudesta näkökulmasta. (De Bono consulting 2008.) Hattutekniikkaa esiteltiin asiantuntijaleirillä koko ryhmälle havainnollistavan draaman avulla (Liite 2). Eriväriset hatut olivat konkreettisesti nähtävillä haastattelujen aikana ja haastattelija kertoi hatun väriä vaihtaessa, millaisesta näkökulmasta aihetta haluttiin pohdittavan.

Haastatteluissa pyrittiin vapaaseen vuorovaikutukseen ilmiöiden parissa työskentelevien ammattilaisten kesken. Hattujen avulla saatiin monipuolista näkemystä siitä, miten aihealue eli neljä tuulta koetaan, sen hyödyistä ja haitoista sekä mahdollisista ongelmista tai idealistisista mahdollisuuksista (De Bono consulting 2008). Kysymykset tehtiin hattujen värien mukaisesti (Liite 3) ja seuraavassa kuvaus kustakin hatusta:

- Valkoinen edustaa objektiivisuutta ja faktoja. Valkoisen hatun ajattelu on neutraalia.
- Punainen edustaa tunteita ja aavistuksia. Punaisen hatun ajattelu tuo esiin henkilökohtaisia tuntemuksia aiheesta ja pyrkii ymmärtämään myös toisten emootioita.
- Musta edustaa kriittisyyttä. Mustan hatun ajattelu on loogista ja arvioivaa, ja tuo esiin riskit tai heikot kohdat.
- Keltainen edustaa mustan hatun vastapuolta, positiivisuutta ja rakentavaa asennetta. Keltaisen hatun ajattelu on optimistista ja sillä etsitään asian hyviä puolia.
- Vihreä edustaa luovuutta ja kekseliäisyyttä. Vihreän hatun ajattelulla etsitään uusia mahdollisuuksia, ideoita ja vaihtoehtoja.

- Sininen edustaa organisointia. Sininen kasaa ajatuksia yhteen ja miettii tarvitaanko jonkin hatun ajatuksia lisää. Sininen tekee siis johtopäätöksiä ja yhteenvetoja.

6.3 Tiedonhankinta

Opinnäytetyöhön liittyviä ilmiöitä on tutkittu yksittäin hyvin paljon.

Tiedonhakua on tehty Masto-Finna, Melinda sekä Ebsco tietokannoista ja haut rajattiin koskemaan viimeistä 10 vuotta (2006-2016). Hakua on suoritettu kevään ja kesän 2016 aikana ja siinä hyödynnettiin Lahden ammattikorkeakoulun tiedonhankintaklinikkaa.

- Päihdeongelma (substance abuse) 87 472
- Mielenterveysongelma (mental health problem) 9090
- Ongelmapelaaminen (gambling problem) 2051
- Perhe- ja lähisuhdeväkivalta (domestic violence) 9389

Ilmiöitä yhdessä on kuitenkin tutkittu hyvin vähän. Hakusanat yhdistettiin (päihdeongelma + mielenterveysongelma + ongelmapelaaminen + perhe- ja lähisuhdeväkivalta) tuottaen seuraavat tulokset:

- Masto-Finna haulla 1 osuma (opinnäytetyö)
- Melinda haulla 0 osumaa
- Ebsco haulla 0 osumaa

Opinnäytetyön aiheen ilmiöitä ei ole tutkittu aikaisemmin yhdessä.

Teoriapohja koostuu sosiaali- ja terveysalan julkaisuista, jotka liittyvät neljän tuulen ilmiöihin. Yksittäisistä ilmiöistä haetut tilastot sekä tutkimustiedot on viimeisimpiä mahdollisia saatavissa olevia.

Opinnäytetyössä yli kymmenen vuotta vanhempaa materiaalia on käytetty sosiaalipedagogisen auttamistyöhön sekä laadullisen tutkimuksen tekemiseen liittyvissä teoksissa.

6.4 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön aineiston analyysissä käytettiin sovellettua teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, joka on yksi laadullisen tutkimuksen analyysitavoista. Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada kuvaus tutkittavasta aiheesta. Opinnäytetyössä sisällönanalyysi muodosti väljän kehyksen analyysin tekemiselle, jossa kirjoitettuun muotoon saatetut tekstit analysoitiin aineisto läpikäymällä, koodaamalla ja luokittelemalla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93.)

Analyysimuodot voidaan jakaa teorialähtöiseen, aineistolähtöiseen ja teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Teorialähtöinen analyysi on deduktiivista, joka perustuu valmiiseen teoriaan tai malliin. Aineiston analyysiä ohjaa valmiit ja tunnetut teoriat, joille haetaan vahvistusta aineistosta. Aineistolähtöinen analyysi on induktiivista, jossa tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöisessä analyysimenetelmässä aikaisemmat teoriat tai tiedot eivät ohjaile analyysin toteuttamista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–96, 103.)

Opinnäytetyössä edettiin teoriaohjaavaa analyysiä mukaillen aineiston ehdoilla. Aikaisemmat tiedot ja teoriat olivat myös tunnistettavissa ja ohjasivat osittain analyysin tekemistä. Uutta tietoa saatiin yhdistelemällä aineistolähtöistä tietoa ja valmiita malleja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.) Opinnäytetyössä on aineistolähtöisen analyysin piirteitä, mutta puhtaasti aineistolähtöisestä analyysistä ei voida puhua. Teoriaa ei ole unohdettu täysin, eikä se ohjaa analyysin tekemistä vaan teoria toimii vuoropuhelijana haastatteluaineiston kanssa.

Haastattelut nauhoitettiin ääninauhurilla ja videokameralla. Analyysi tehtiin vaiheittain niin, että haastatteluaineistot kuunneltiin ja litteroitiin sana tarkasti. Teksti luettiin ja siitä etsittiin alleviivaamalla pelkistetyt ilmaukset. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ohjailivat alleviivauksien tekemistä, jolloin oleellisin asia saatiin nostettua esiin. Alleviivaukset tehtiin eri

värein, jolloin voidaan puhua aineiston koodaamisesta (Kananen 2014, 104).

Koodauksen jälkeen löydetty ilmaisut luokiteltiin löytäen alakäsitteet ja yläkäsitteet. Luokittelun eli kategorisoinnin avulla samaa tarkoittavat ilmaisut voitiin yhdistää (kuvio 2), jolloin teksti tiivistyi ja niistä alkoi muodostua looginen kokonaisuus (Kananen 2014, 113). Kategorisointia tehtiin haastattelukysymysten perusteella sekä sitä ohjaili tutkimuskysymykset (Luku 2.2). Yläluokiksi muodostuivat näin ollen:

- Panostaminen ehkäisevään työhön
- Kohtaaminen

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria
Toimivat peruspalvelut on kaiken A ja O. Palvelujen pitää leikata sektoreitten läpi. Kokonaisvaltaisesti apua yhdestä luukusta. Työn tekeminen joka tasolla.	Toimivat peruspalvelut	Panostaminen ehkäisevään työhön
Palvelu järjestyy ihmisen ympärille. Itseymmärrys verkostomaisesta työotteesta. Hyvä verkostotyö, niin tiedät mihin otat yhteyttä. Jotta ihmistä ei hyppyytetäs kohtuuttoman paljon, pitää ymmärtää yhteistyön välttämättömyys.	Yhteistyö	
Välineet ja resurssit tunnistaa ongelmat. Perheessä voi olla monia ongelmia. Huolen herääminen ja sen tunnistaminen. Erilaisten kartoitusten automaattinen tekeminen. Koulutuksessa neljän tuulen ilmiöiden huomioiminen.	Tunnistaminen	
Miten olet kontaktissa toiseen ihmiseen. Salliva ja hyväksyvä ilmapiiri.	Kuulluksi tuleminen	Kohtaaminen
Työntekijän turvallisuus. Työntekijän oman elämänhistorian tunteminen.	Itsetuntemus	

Kuvio 2. Esimerkki kategorisoinnista.

7 TULOKSET

Tässä luvussa haastatteluaineistoja tarkastellaan tehtyjen kategorisointien mukaisesti. Kategorisointia tehtiin tutkimuskysymysten suuntaisesti.

Tutkimuskysymyksinä oli mitä neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu ilmiöiden parissa työskentelevien ammattilaisten näkökulmasta sekä minkä ammattilaiset näkevän neljän tuulen kokonaisuudessa toimivan ja miksi. Kategorisoinnin kautta löydettiin yläluokiksi *panostaminen ehkäisevään työhön ja kohtaaminen*.

Yksilöhaastattelu toteutettiin kohdennetuilla kysymyksillä (Liite 1), jotka esitettiin seutukoordinaattori Susanna Leimiolle. Vastauksia haluttiin saada muun muassa siihen, mitä neljä tuulta on ehkäisevän työn näkökulmasta ja mitä sillä on haluttu saada aikaan.

Fokusryhmähaastatteluissa tutkimuskysymyksiin etsittiin vastauksia De Bonon hattuteorian mukaisesti muodostettujen kysymysten avulla (Liite 3). Haastateltavilta kysyttiin muun muassa mitä yhteistä he näkevät ilmiöissä, millaisia tunteita neljän ilmiön yhdessä käsitteleminen herättää sekä mikä siinä toimii kun ilmiöitä käsitellään yhdessä. Vastauksia tutkimuskysymyksiin on seuraavissa alaluvuissa käsitelty limittäin.

Sitaatit ovat pelkistetty niin, että mahdolliset murteet tai täytesanat on poistettu tunnistettavuuden välttämiseksi. Susanna Leimion sitaatit on yksilöity ja muista haastateltavista käytetään juoksevaa numerointia (H1-H7).

7.1 Panostaminen ehkäisevään työhön

Panostaminen ehkäisevään työhön nähtiin sekä Susanna Leimion haastattelun että ryhmähaastattelujen perusteella merkittäväksi neljän tuulen kokonaisuuden näkökulmasta. Ehkäisevän työn nähtiin toimivan neljän tuulen kokonaisuudessa erityisesti siksi, koska ehkäisevän työn tekeminen nähtiin kuuluvan kaikille peruspalveluista korjaavaan työhön. Haastateltavat toivat esiin sen, että neljän tuulen kokonaisuus tuo

ehkäisevään työhön toiveikkuutta. Se, että ilmiöitä käsitellään yhdessä loi uskoa oikea-aikaisen avun antamiseen.

Päihde-, mielenterveys-, peli-, väkivaltaongelmat on sen luonteisia ongelmia, että riittävän varhain puuttumalla, tunnistamalla tai tekemällä puhdasta ennaltaehkäisevää työtä ne kaikki on ehkäistävissä. – Leimio 2016b

Minä peräänkuulutan sitä, että ehkäisevä työ kuuluu kaikille. Esimerkiksi päiväkodissa, päiväkodin tädit ovat oivallisia ehkäisevän työn tekijöitä. Kuinka ne suhtautuu niihin päiväkodin lapsiin ja jos joku lapsi käyttäytyy ongelmallisesti. – H4

Ehkäisevään työhön panostamiseen kuuluviksi tekijöiksi nähtiin toimivat peruspalvelut, ilmiöiden tunnistaminen sekä yhteistyön tekeminen joita käsittelemme seuraavissa alakappaleissa.

Toimivat peruspalvelut

Haastateltavat kertoivat, että ehkäisevää työtä tehdään koko palvelujärjestelmässä, niin peruspalveluissa kuin korjaavassa työssä. He korostivat erityisesti sitä, että ehkäisevää työtä tulisi painottaa entistä enemmän osaksi peruspalvelujen toimintaa. Peruspalveluihin luettiin kuuluvaksi esimerkiksi neuvolat, päiväkodit, koulut ja terveyskeskukset. Haastateltavat näkivät tärkeänä, että mahdollisuus tehdä ehkäisevää työtä neljän tuulen kokonaisuuden mukaisesti on erityisesti peruspalveluissa ja siellä työskentelevien ihmisten tulisi olla tietoisia työn tekemisestä sekä sen vaikutuksista.

Mä jotenki menisin sellaseen beisikkiin, että toimivat peruspalvelut ovat kaiken A ja O. Se on yksi sellainen mihin kannattaa satsata. Kaikkiin peruspalveluihin: koulu, päiväkodit, terveyskeskus, ihan kaikki mikä on kaikille ihmisille. Niin siellä se tietosuus niille työntekijöille, että kaikki voi vaikuttaa siihen hyvinvointiin. – H2

Peruspalveluiden toimivuus tarkoittaa haastateltavien mukaan sitä, että ihminen saa oikea-aikaista ja oikeanlaista apua riittävän varhaisessa vaiheessa kokonaisvaltaisesti. Haastateltavat kertoivat palvelujärjestelmän sektoroituneisuudesta, jossa jokaiselle ongelmalle on omat sektoroituneet

palvelunsa. Neljän tuulen ilmiöiden kannalta ongelmana tässä nähtiin se, että asiakkaan täytyy liikkua palveluiden välillä jo peruspalveluissa sen sijaan, että palvelut rakentuisivat asiakkaan ympärille niin, että hän saisi avun yhdestä paikasta. Tätä ongelmaa haastateltavat kutsuivat luukuttamiseksi. Neljän tuulen kokonaisuus vastaisi haastateltavien mukaan tähän ongelmaan. He näkivät, että palvelujen rakentaminen asiakkaan tarpeiden mukaisesti, hänen ympärilleen sekä yhden ihmisen kanssa asioiminen mahdollisimman pitkään olisi asiakaslähtöisempää.

Siihen [palvelujärjestelmän toimimattomuus] liittyy se palvelujen sektoroituminen ja paine siihen, että pitäisi leikata sektoreitten läpi niin, että se ihminen saa [palvelua] yhtä aikaa kaikista, eikä yksi kerrallaan kaikista. – Leimio 2016b

”Jollain tavalla se tuntuu asiakaslähtöiseltäkin, että on valmiuksia käsitellä yhdessä.” – H1

Ihminen saisi kokonaisvaltaisesti [apua] yhdestä luukusta (...) ettei tarvitsisi montaa eri ihmistä siinä auttamassa. – H7

Peruspalvelujen toimivuuteen haastateltavat liittivät myös rakenteiden muuttamista johtamisen ja resurssien kohdentamisen kautta.

Haastateltavat kokivat, että ymmärrys ehkäisevän työn vaikuttavuudesta kuuluu työntekijöiden lisäksi myös esimiestasolle, jossa heidän mukaansa määritellään mahdollisuudet tehdä ehkäisevää työtä.

Haastaa johtamista, jos ajattelee peruspalveluja sinällään. Siellä pitäisi johtamisessa nähdä se, että ehkäisevä työ kuuluu kaikille. Toistaiseksi meillä on aika sektoroitunut palvelujärjestelmä. Kaikissa johdetaan väkivaltatyötä ja kaikissa johdetaan mielenterveys- ja päihdetyötä. Niin jos sitä ajatellaan laajasti, se on johtamisen kysymys myös. – H1

Tehdä sitä työtä ihan joka tasolla. Sitten kuitenkin esimiehet ovat niitä, jotka määrittelevät mihin työssä saa käyttää aikaa. Sieltä ne mahdollisuudet rakenteisiin. – H6

Susanna Leimio on ajatuksissaan pidemmällä. Hän näkee, että palvelujen toimivuus ja neljän tuulen kokonaisuuden kentälle vietiin liittyä olennaisesti palvelujärjestelmän muutos.

Jos palvelujärjestelmä tällä hetkellä ei mahdollista, uusi sote toivon että mahdollistaa. Mutta jos yksittäiset työntekijät ryhtyvät toimimaan toisin, se muuttaa palvelujärjestelmää, jolloin se ryhtyy mahdollistamaan. – Leimio 2016b

Koko sote -uudistus lähtee siitä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Mikä on nimenomaan nyt sitä ehkäisevän työn painamista alkupäähän. Ja se, että tehdään isoja terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen rakenteita, joiden sisällä ehkäisevä työ on yksi osa sitä. Eli ymmärretään, että ehkäisevä työ on osa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. – Leimio 2016b

Tunnistaminen

Neljän tuulen ilmiöiden tunnistamisen haastateltavat sanoivat olevan ehkäisevän työn sekä neljän tuulen kokonaisuuden kannalta merkityksellistä. Peruspalveluissa olevien työntekijöiden resurssit ja välineet tunnistamiselle ajateltiin nopeuttavan oikeanlaisen ja oikea-aikaisen avun antamista sekä ehkäisevän ongelmien kriisiytymistä.

Meillä jää paljon ihmisiä pyörimään palveluihin, ikään kuin se varsinainen asia ei tule näkyviin. Tulee unettomuus tai vatsakivut, joita sitten hoidetaan, mutta siihen varsinaiseen asiaan ei kukaan tartu. Se [varhainen tunnistaminen] voi parhaimmillaan nopeuttaa sitä hoitoa, vaikka se ei heti tuottaisi tulosta. Se voi jossain toisessa kohti ehkäistä sitten muuta. Toisaalta en tiedä onko meillä oikein muuta konstia, kuin yrittää peruspalveluissa tarkastella yhdessä näitä erilaisia asioita. Että ikään kuin siellä ottaa koppia. Jos me halutaan varhaisemmin jotenkin tunnistaa ja varsinkin olla avuksi. – H1

Ilmiöiden tunnistamista pidettiin tärkeänä, jotta oikea-aikaista ja oikeanlaista apua voidaan antaa. Tunnistamiselle haasteena nähtiin ilmiöiden yhteisesiintyvyys, koska ilmiöt nähtiin monikerroksisina tai toistensa sisällä olevina ongelmina. Haasteena on myös se, ettei asiakas aina itsekään tunnista ongelmaansa sekä se, että ongelmat näkyvät ulospäin eritasoisesti. Ilmiöiden yhteisesiintyvyyden ja niiden laajan koskettavuuden ymmärtäminen on haastateltavien mukaan osa neljän tuulen kokonaisuutta.

Ikään kuin meillä on välineet ja resurssit tunnistaa se olemassa oleva ongelma tai piilossa oleva ongelma oikeilla välineillä, oikeilla tavoilla, oikeilla asenteilla aikasemmin, jolloin saa apua aikaisemmin. – Leimio 2016b

Jos yhdellä on peliongelma, niin siinä perheessä voi toisella olla sitten joku muu, vaikka mielenterveysongelma. Se vaikuttaa siihen kokonaisuuteen, jos ajatellaan koko perhettä. – H2

Ajattelisin myöskin, että nämä ovat semmoisessa riippuvuussuhteessa toinen toisiinsa, että jos tulet autetuksi yhdellä suunnalla, niin siitä on hyötyä. Sillä on tällainen renkaita vedessä-ilmiö, että se vaikuttaa myös selviytymiseen muualla. – H5

Yhteiseksi asiaksi kaikille neljälle ilmiölle mainittiin puheeksiottamisen hankaluus. Haastateltavien keskusteluista nousi yhteys puheeksiottamisen ja ilmiöiden tunnistamisen välillä. Ilmiöiden tunnistamisen nähtiin antavan syitä puheeksiottamiselle ja toisaalta puheeksiottamalla voitiin tunnistaa muita ilmiöitä. Tunnistamisen ja puheeksiottamisen helpottamiseksi nähtiin liittyvän erilaisten kartoitusten tekeminen esimerkiksi alkoholinkäyttöä mittaavilla testeillä. Erilaisten kartoitusten tekemisen tulisi liittyä neljän tuulen kokonaisuuteen automaationa.

[työntekijä] myöntää, että minun huoleni herää nyt. Ja minä haluan selvittää mikä sen huolen herättää. Minulla on välineet sen huolen herättämiseksi. Ja jos teen vaikka audit-testin tai auditC:n ja sieltä tipahtaa riskipisteet miehelle tai naiselle, niin sen pitäisi tarkoittaa automaattisesti sitä, että siinä kartoitetaan sen lisäksi mahdollinen peliongelma, perheen turvallisuustilanne ja esimerkiksi masennusseula. Eli ikään kuin tehdään sellainen kokonaisvaltaisempi kartoitus sen ihmisen elämästä. – Leimio 2016b

Otetaan esimerkiksi neuvolatyöntekijät tai päiväkodin työntekijät, jotka kohtaavat perheitä ja lapsia, kohtaavat niitä pulmia. Nehän tulevat siis heille siihen syliin, niin he ovat helpottuneita olleet siitä, että tämä [neljä tuulta] on nyt se juttu, millä he voivat ottaa tällaisen tosi vaikean asian puheeksi. Heidän mielestään tämä [neljä tuulta] on tuonu heille sellaista helpotusta. – H5

Tunnistamiseen liitettiin myös koulutus. Työntekijöiden kouluttaminen neljän tuulen ilmiöihin sekä niiden huomioiminen jo peruskoulutuksessa nostettiin haastatteluissa esiin.

Näiden ilmiöiden kohtaamista olisi hyvä olla ihan peruskoulutuksessakin enemmän. – H1

Kyllä minä ajattelen myöskin, että kyllä sitä vaan pitäisi pystyä enenevästi ottamaan siinä koulutuksessa. Nuoria, valmistuvia työntekijöitä, joilla olisi jollain lailla hanskassa kaikki neljä tuulta. – H6

Yhteistyö

Haastattelujen perusteella neljän tuulen kokonaisuudessa laadukkaaseen ehkäisevään työhön kuuluu ymmärrys yhteistyön merkityksestä, tietoisuus mahdollisuuksista ja tavoista tehdä yhteistyötä sekä halusta toteuttaa sitä. Yhteistyö nähtiin ammattilaisten välisenä verkostotyönä sekä asiakkaiden ja heidän läheistensä kanssa tehtävänä yhteistyönä, joka tukee palvelujen rakentumista asiakkaan tarpeita vastaaviksi.

Mikä on se ammattilaisten verkosto, jotka voivat olla tässä työssä. Keneen [työntekijä] voisi olla yhteydessä, ketä hän voisi konsultoida, kenet hän voisi pyytää työpariksi, kenet hän voisi pyytää verkostotapaamiseen. Niin, että se palvelu järjestyy ihmisen ympärille. – Leimio 2016b

Pitää olla valmius ottaa puheeksi asioita ja keskustella siitä jos asiakas tarvitsee siihen apua, niin sitten yhdessä miettiä kuinka siihen sitten reagoidaan ja mihin ohjataan. – H2

Jos me saadaan yhteistyön avulla... asiakas saa asioitansa niin hyvään kuntoon vaikka että raitistuu, niin se todennäköisesti ennaltaehkäisee siinä perheessä kasvavien lasten päihdeongelmia ja lisää turvallisuutta. – H6

Verkostomainen yhteistyö nostettiin yhdeksi tärkeimmäksi seikaksi puhuttaessa siitä, mikä neljän tuulen kokonaisuudessa toimii. Neljän tuulen ilmiöiden parissa työskentelevien toimijoiden ja verkostojen tunteminen auttaa haastateltavien mukaan työntekijää muodostamaan palveluista asiakkaan tarpeita vastaavan kokonaisuuden. Muiden

toimijoiden tuntemisen nähtiin antavan mahdollisuuksia konsultoida palvelutilanteissa ja näin vähentävän työntekijän kuormittumista ja asiakkaan luukuttamista. Yhteistyön nähtiin olevan vielä jäsentymätöntä, mutta ymmärryksen neljän tuulen kokonaisuudesta nähtiin antavan sille raameja.

Siis kun työ tarvitsee aina rakenteet. Ja meidän rakenteet ei vielä ihan suoraan palvele, joka on entistä suurempi haaste sille yhteistyön tekemiselle. Ja sitä yhteistyötä tehdään, se ei ole järjestelmällistä, mutta sitä on. – Leimio 2016b

Se helpottaa, että sitten minä voin konsultoida jos tässä nyt on jotakin. Sellainen hyvä verkostotyö niin tiedät mihin otat yhteyttä. Että autat asiakasta eteenpäin. – H3

Tämä neljä tuulta mitä tässä nyt tehdään toisaalta tuo sitä helpotusta. Meitä on muita ja voin aina kysyä ja minulla on tuttuja naamoja. Tämän verkostotyön näitä vahvoja puolia. – H6

Yhteistyö koettiin tärkeäksi myös siksi, että jokainen työntekijä ei voi olla asiantuntija jokaisen neljän tuulen ilmiön kohdalla. Tämä nousi esille kun haastateltavat puhuivat koko palvelujärjestelmässä tapahtuvasta yhteistyöstä. Haastateltavilta nousi esille, että yhteistyö koettiin erityisen tärkeäksi puhuttaessa peruspalveluista. Peruspalveluissa yhteistyöllä haettiin konsultaatioavun kaltaista työtä. Suuren huolen herätessä yhteistyö eri sektoreiden välillä nähtiin kuitenkin myös välttämättömäksi eksaktin avun löytämiseksi.

Jotenkin ymmärtää, että ne ilmiöt voivat olla yhtä aikaa sen ihmisen arjessa läsnä. Jotta ihmistä ei hyppyytettäis kohtuuttoman paljon, tehottomasti ja tuloksettomasti niin, sen takia pitäisi ymmärtää se yhteistyön välttämättömyys siellä kohdassa [peruspalveluissa]. Se yhteistyö on varmasti välttämätöntä jossain määrin myös täällä loppuvaiheessa, mutta sitten tarvitaan erityistä osaamista ja sitä ei pidä sekoittaa tai hävittää myöskään. – Leimio 2016b

Jos siinä keskustelussa tulee esille, niin sitten ohjataan sinne palvelun piiriin siinä asiassa. Ja se, en tarkoita luukuttamista, vaan sitä että pitää kuitenkin pysyä ammattiosaajana siinä omassa substanssissaan, että ei

voi lähteä koskemaan alueille, joista ei oikeasti tiedä. – H2

7.2 Kohtaaminen

Kaikista haastatteluista nousi esiin kohtaamisen merkitys yhtä suurena osana neljän tuulen kokonaisuutta kuin panostus ehkäisevään työhön. Haastateltavat kokivat kohtaamisen merkityksen olevan yksi neljän tuulen perusajatuksista. Kohtaamisen tulisi haastateltavien mielestä olla kokonaisvaltaista, asiakkaan omia voimavaroja huomioivaa ja asiakkaan omaa ajatteluprosessia tukevaa.

Ei yksikään väline, tekniikka, menetelmä, mikään ei ole merkityksellinen. Tai on, mutta ei niin suuressa määrin, kuin se, miten olet kontaktissa ihmisen kanssa. Ja sehän on koko jutun ydin. – Leimio 2016b

Ajattelen niin, että hyvä kohtaaminen ja hyvä prosessointi jossain niistä, niin se voi auttaa sitä ihmistä. Se huomaa tai jos sille tulee jossain muussa näissä se ongelma, niin se voikin osata jo itse ratkoa sitä ongelmaa. Ja sitten kun pääsee puhumaan, niin voisi siinä puhuessa jo itse tajuta sitä, että ”hei, tää onki nyt samantapasta” mutta vain eri ongelmassa. Mutta samat rakenteet. Niin se voi sitäkin kautta auttaa ehkäisemään tulevia ongelmia. –H2

Haastateltavat näkivät, että asiakastilanteessa kohtaamisen tulisi olla turvallista. Turvallisuuden nähtiin olevan avaintekijä siihen, että asiakas uskaltaa tuoda esiin oman asiansa ja kokee tulleen kuulluksi. Kohtaaminen koostui haastateltavien mukaan asiakkaalle syntyneestä tunteesta, että hänellä on lupa puhua asioistaan sekä siitä, että työntekijä on avoin myös oman tietämättömyytensä kanssa. Haastateltavat ajattelivat, että neljän tuulen kokonaisuudessa kohtaamisessa olisi kyettävä luomaan vuorovaikutussuhde, jossa asiakas uskaltaa puhua asiastaan ja kokee sanomisensa olevan tärkeä myös työntekijälle.

Mikä siinä kohtaamisessa on siis se tavoite, on se yhteisen todellisuuden löytäminen ja sen yhteisen polun löytäminen. – Leimio 2016b

Kohtaamisessa korostetaan mielestäni sitä, että ollaan sallivia ja hyväksyviä, että se ihminen voi tuoda esiin mitä

tahansa niistä neljästä tuulesta, mikä sillä sattuu olemaan se juttu. Koska ei ulkoa päin voi ihmisestä sanoa, että onko hänellä joku ongelma, tai mihin kategoriaan hänet voi laittaa. Vaan se herkkyyys siihen, ja se lupa siihen, että se ihminen voi tuoda esiin mikä sille on se juttu, minkä se haluaa tuoda esiin. – H2

Ja se vaatii sen, että työntekijä on turvallinen siinä itsessään, että vaikka on epävarma jossain asiassa, niin silti tämä ei ole sellainen katastrofi nyt, että jotenki luottaa siihen, että kyllä tämä tästä ja sen toivon sille asiakkaalle pystyy välittämään. – H7

Varmaan se, että työntekijällä on paikka [asioille], tulee sieltä mitä tahansa, niin on joku paikka. Fläppipaperi on hyvä semmoinen, laittaa sen vaikka seinälle. Vähimmillään siis tämä kuulluksi tuleminen on se. – H5

Haastateltavat nostivat kohtaamisesta puhuttaessa työntekijän asenteen yhtenä kohtaamiseen vaikuttavana tekijänä. Työntekijän asenne ehkäisevään työhön ja haluun kohdata asiakas kokonaisvaltaisesti neljän tuulen ilmiöt huomioiden oli haastateltavien mukaan keskeinen osa neljän tuulen kokonaisuutta.

Ja siinä on välineenä tapa kohdata se ihminen, että miten sinä istut tässä ja annatko itsestäsi mitään, otatko vastaan yhtään mitään vai oletko kovana asiantuntijana, jonka ilme ei värähdäkään. – Leimio 2016b

Kaikki ei ajattele, että ehkäisevä työ kuuluu minulle. Teen vain tätä korjaavaa työtä, minun ei tarvitse ehkäistä. Annan vain tämän korjaavan avun. Ja se kun on eri sektorit, niin on vaan omalla sektorilla, minun ei kuulu puuttua. Että tää on päihdeongelma, niin kyselen tämän päihdeasian, enkä puutu tai kysele, että ”hei, pelaaksä?” Ja, että miten muut, mielenterveys tai muut on? – H4

Olen joskus miettiny, että onko se mukavuusalueella olemista. Hallitsen tämän jutun, tämä on minun juttu, niin en tuosta nyt jaksaa enää, tuohon en sekaannu. – H2

Kyllä se sellaista sielunpaloa nykytyö maailmassa vaatii, että jaksat ajatella asioita neljän tuulen kannalta ja jaksat keskittyä siihen ennaltaehkäisevyyteen, ei voi olla leipääntynyt. – H6

Kohtaamiseen vaikuttavana tekijänä muutamat haastateltavat nostivat esille asiakkaan dokumentteihin tutustumisen ennen asiakastapaamista. Dokumentteihin tutustumisen vaikutuksesta ennen asiakastapaamista haastateltavilla oli erilaisia näkemyksiä. Toisaalta sen nähtiin heikentävän kohtaamisen arvoa, sillä työntekijän mahdollisesti muodostama ennakkokäsitys ei välttämättä anna tilaa asiakkaan omalle kertomalle. Toisaalta haastateltavat ajattelivat sen suojelevan työntekijää itselleen kohtuuttomilta yllätyksiltä. He näkivät, että dokumentteihin tutustumalla työntekijä voi ennakkotietojen perusteella pohtia, pystyykö hän kohtaamaan asiakkaan ennakkoluulottomasti. Samalla he kuitenkin painottivat, että työntekijöiden tulee pystyä varautumaan yllätyksiin ja toimimaan ammatillisesti.

Kohtaanko ihmisen näin tässä vai onko minulla siitä jo ennako-oletus. Että olenko käynyt esimerkiksi kaikki hänen paperit jo läpi ja muodostanut siitä kuvan. Ja se mitä hän kertoo, sillä ei olekaan enää merkitystä. Ja minkälaisen arvon se antaa silloin siihen kohtaamiselle? – Leimio 2016b

Jos on ennakkotietoa, että tällainen keissi on tulossa, niin silloin siirrät sen toiselle. Ei kaikilla ole varmaankaan kaikki niin selvää ja prosessoinut omia juttujaan, että sitä vaan ajattelee että siirrän sen toiselle sikäli kun se on mahdollista. – H3

Jos tulee yllättäen asiakastilanteessa joku rankka kokemus tai rankka asia, ja et olekaan enää vireessä sinä päivänä tai on siihen asiaan joku ikävä kosketus itselläsi, niin kyllähän se on vaativaa. Mutta se pitää vaan sitten pysyä siinäkin ammatillisena ja sitten ehkä miettiä hetken päästä toisella tavalla sitä asiaa. Ja jos se on niin kipeä asia, ettei voi siinä itse olla avuksi, niin siirtää toiselle työntekijälle. Koska yllätyksiähän tulee aina. – H2

Työntekijän oman itsetuntemuksen nähtiin vaikuttavan myös kohtaamisen laatuun. Haastateltavat näkivät itsetuntemuksen koostuvan siitä, miten työntekijä on käynyt läpi oman elämänhistoriansa ja tunnistaa omat voimavaransa sekä kuinka nämä vaikuttavat asiakastilanteeseen.

Jos ammattilaisten kautta katsotaan, että kuinka paljon me tunnetaan. Että mikä se on se oman elämänhistorian ja elämäkokemusten kertoma siinä asiakastilanteessa. Että miten suhtaudun alkoholismiin. Tai miten suhtaudun perheen sisäiseen väkivaltaan. Mitä se herättää minussa ja jos se herättää jonkun menneisyyden muiston tai oman kokemuksen peräti, niin se värjää sen asenteen miten sinä teet sitä työtä. Ja tavallaan pitäisi olla valtavan tietoista sen työn tekemisen, ja sen oman taustan ikään kuin putsattu tai niin, että se ei vaikuttaisi siihen miten minä sinut näen siinä asiakastilanteessa. – Leimio 2016b

Ajattelen, että se [oma kokemus] voi olla sekä rikkaus, että sitten sieltä voi ammentaa jotakin siihen [asiakassuhde]. Mutta sitten se voi olla myös riski, että ikään kuin sokeutuu sille. Että varmaan minkälainen suhde siihen omaan kokemukseen on, niin vaikuttaa siihen, että tuleeko se asiakkaan hyödyksi vai kapeuttaako se sitä. – H1

Ylipäättään jos miettii kun on auttajan roolissa ja ammatissa, ja jos sinulla on joku sellainen vaikea tilanne omassa elämässä. Kyllähän se on hirveän uuvuttavaa. – H7

7.3 Ammattilaisten käsitys neljästä tuulesta

Neljän tuulen kokonaisuus liitettiin haastatteluissa ehkäisevän työn ja yhteistyön tekemiseen sekä kohtaamiseen, mutta terminä se jäi edelleen abstraktiksi. Ryhmähaastatteluilta kysyttiin haastattelujen lopussa ajatuksia siitä, mitä neljä tuulta heidän mielestään on.

Tämä on yksi tapa ehkä parantaa palvelujen laatua, kuitenkin lisäämättä resursseja. Tai selviytyä paremmin niillä resursseilla mitä meillä tällä hetkellä on käytössä. – H1

Tämä on myös tällainen orientaatio siihen, jossa sisällä olisi myös se tietynlainen eettinen kohtaaminen ja sitten nämä substanssit. Ajattelen, että tämä on työtapa. Että sitä voidaan tukea toimimaan tästä näkökulmasta käsin erilaisilla käytännöillä ja koulutuksilla. – H1

Tietosuus siitä, että on olemassa erilaisia tulokulmia, kohtaamisen pitää olla aina omanlaistansa, mutta se millä ajatusmaailmalla ja tietoisuudella ihminen kohdataan, niin minä jotenkin miellän sen sellaiseksi. – H2

Sitä voisi ajatella näin, että siis tällainen itseymmärrys tällaisesta verkostomaisesta työotteesta ja eri nämä seikat huomioivasta työotteesta. – H5

Se on minulle muistilappu. Siitä ihmisyydestä, siitä asiakkaasta joka minulle tulee. Muistilappu sekä siinä mielessä, että osaisin ottaa sen vastaan kaikkienensa mutta myös muistilappu sen suhteen, että minulla on osaamista ympärilläni näiden asioiden kanssa. – H6

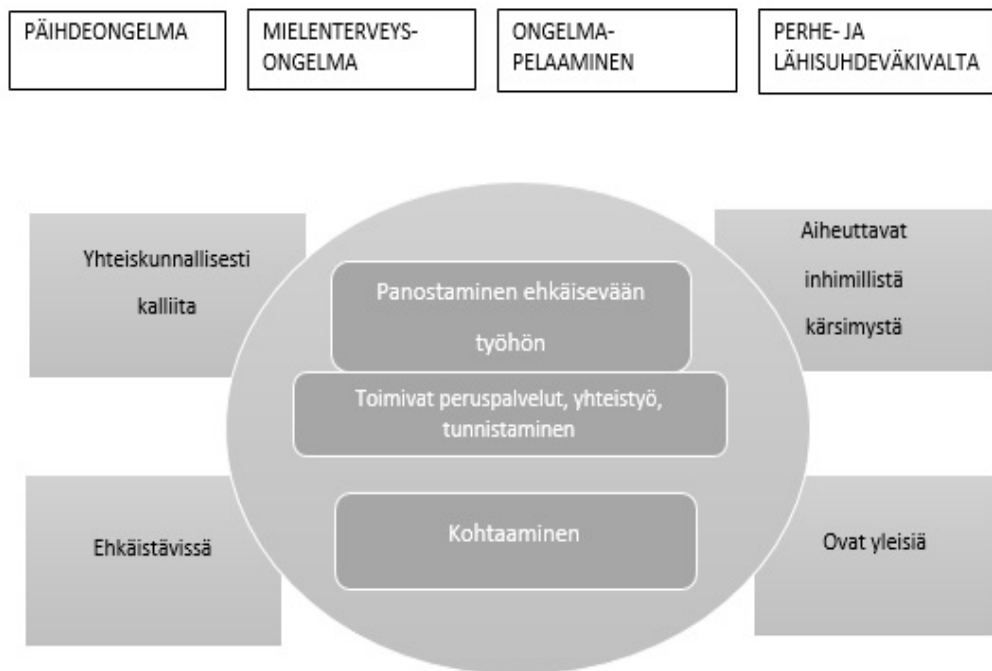
8 POHDINTA

Tämä luku on jaoteltu koskemaan tuloksia, opinnäytetyön prosessia sekä jatkotutkimusajatuksia. Ensimmäiseksi tarkastellaan neljän tuulen kokonaisuutta tutkimustulosten ja opinnäytetyön tavoitteen mukaisesti. Tuloksia pohditaan neljän tuulen ilmiöiden, ehkäisevän työn sekä sosiaalipedagogisen auttamistyön valossa. Opinnäytetyön aiheesta ei ole aiemmin tehtyjä tutkimuksia, joihin aineistoa voitaisiin suoraan peilata, joten esitetyt johtopäätökset perustuvat vain tätä opinnäytetyötä varten saatuihin tuloksiin. Toisessa osassa tarkastellaan opinnäytetyön prosessia ja lopuksi tuodaan esiin jatkotutkimusajatuksia.

8.1 Johtopäätökset

Neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu neljä ilmiötä (päihde-, mielenterveys- peli- sekä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaongelmat) sekä aiemmin tunnistetut ilmiöiden väliset yhteneväisyydet eli rajapinnat. Rajapintoja ovat ilmiöiden yleisyys, ne ovat yhteiskunnallisesti kalliita ja aiheuttavat inhimillistä kärsimystä sekä ne kaikki ovat ehkäistävissä.

Haastattelutulosten mukaan neljän tuulen kokonaisuuteen merkittävimpinä asioina kuului panostus ehkäisevään työhön sekä kohtaamisen merkitys. Näiden tekijöiden voidaan nähdä olevan sekä ajattelua, että toimintaa neljän tuulen kokonaisuudessa. Näin ollen kokonaisuus (kuvio 3) koostuu siis ilmiöiden ja rajapintojen tiedostamisesta, ymmärryksestä mitä ilmiöt aiheuttavat ja miten niitä voidaan ehkäistä sekä kuinka ne kohdataan.

Kuvio 3. Neljän tuulen kokonaisuus.

Neljän tuulen kokonaisuuden voidaan nähdä olevan hyvin moniulotteinen. Sille on vaikeaa luoda yksiselitteistä määritelmää, jolla voitaisiin antaa sille selkeitä rajoja. Toisaalta siihen kuuluvat tekijät ovat ymmärryksen ja ajattelun tasolla ja toisaalta käytännön ja toiminnan tasolla. Sen voidaan nähdä yhdistävän orientaation ja työtavan. Se mitä neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu voidaan sanoa sen vastaavan myös kysymykseen mikä siinä toimii ja miksi.

Nämä ilmiöt koskettavat meitä kaikkia jollain tasolla. Tiedetään, että oikeanlaisella ja oikea-aikaisella tuella näitä ongelmia voidaan ehkäistä. Näemme, että tulevina sosiaalialan ammattilaisina olemme velvollisia, mutta myös oikeutettuja osallistumaan näihin ”yhteiskunnallisiin talkoisiin”, joissa asiakkaan inhimillistä kärsimystä lievennetään ja vaikutetaan yhteiskunnallisten kustannusten pienentämiseen. Nämä ”talkoot” velvoittavat meitä kaikkia sillä ajatuksella, että ehkäisevä työ kuuluu kaikille.

8.1.1 Ehkäisevään työhön panostaminen

Neljän tuulen ilmiöiden parissa työskentelevät ammattilaiset näkivät, että ehkäisevä työ kuuluu kaikille ja sitä tulisi tehdä palvelujärjestelmän joka tasolla. Ehkäisevä työ on tarkastelemissamme teorioissakin jaoteltu eri tasoiseksi ja sen toiminta on sidoksissa siihen, missä kontekstissa sitä tehdään. Esimerkiksi peliongelmiin ehkäisemistä voidaan tarkastella pelisivistyksen ja pelikasvatuksen termien kautta tai perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemistä turvallisuuden edistämisen näkökulmasta. Eritasoisuus näkyy muun muassa mielenterveysongelmien ehkäisemisessä niin kampanjointina mielen hyvinvointiin liittyvistä asioista kuin nähtävillä olevien oireiden hoitona. (Ehkäisyn keinot 2015; Meriläinen 2013, 10; Pelaamisen hallinta 2016.)

Ammattilaiset korostivat ehkäisevän työn volyymin lisäämistä erityisesti peruspalveluihin, jotka saavuttavat suurimman osan väestöstä. Tällöin ihmisen on mahdollista saada oikeanlaista ja oikea-aikaista apua ilman luukuttamista, joka mahdollistaa inhimillisen kärsimyksen lieventymistä. Esimerkiksi Päijät-Hämeen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelman mukaan turvallisuuden edistäminen tapahtuu parhaiten jo peruspalveluissa, koska palveluiden käyttäjä tuntee työntekijän jo usein entuudestaan. Väkivallasta myös keskustellaan mieluiten sen työntekijän kanssa, joka asiasta kuulee ensimmäisenä. (Kuusinen-James 2013, 7, 10.)

Neljän tuulen kokonaisuuden yhteydessä ajateltiin, että yhtenä osana ehkäisevää työtä on ongelmien kartoittaminen varhaisessa vaiheessa. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi erilaisten kartoitusten automaattista tekemistä koko palvelujärjestelmässä. Tätä ajatusta on osaltaan lähdetty toteuttamaan Päijät-Hämeen keskussairaalassa, jossa jokaiselta tarkkailuosaston sekä Akuutti24:n päivystyksen potilaalta kartoitetaan alkoholinkäyttöä systemaattisesti. Tällä tavoitellaan riskikäytön haittojen ja siitä johtuvien kustannusten vähentämistä sekä ihmisten kiinnostuksen herättämistä omaa hyvinvointiaan kohtaan. (Akuutti24 2016.) Kartoitusten

tekeminen varhaisessa vaiheessa herättää ihmisen ajattelemaan omaa hyvinvointiaan ja tarkoituksena onkin sosiaalipedagogisen ajattelun sekä sosiokulttuurisen innostamisen tavoin saada ihminen ottamaan vastuu omasta hyvinvoinnistaan (Kurki 2000, 133; Hämäläinen 1999, 66). Varhaisessa vaiheessa kartoittaminen voi myös ehkäistä ongelmien syntymistä tai pahentumista ja näin ollen vähentää korjaavan puolen kustannuksia.

Ongelmien kartoittamiseen on olemassa erilaisia lomakkeita, kuten masennusseula tai Audit-testi. Työntekijän oman huolen jäsentämiseksi kehitelty huolen vyöhykkeistö on apukeino työntekijälle niin peruspalveluissa kuin erikoistuneissa palveluissa (Eriksson & Arnkill 2007, 7). Myös Leimio toi haastattelussaan esille, että vyöhykkeistöä tulisi käyttää koko palvelujärjestelmässä. Hänen mukaansa ehkäisevää työtä tulisi tehdä koko huolen vyöhykkeistöllä, mutta työn volyymia tulisi painottaa erityisesti huolen vyöhykkeistön alkupäähän jolloin huolta ei vielä ole tai huoli on pientä. Huolen vyöhykkeistön alkupäässä tehtävä ehkäisevä työ voidaan nähdä olevan ilmiöistä tiedottamista, niistä keskustelua sekä hyvinvointia tukevien ja suojaavien tekijöiden vahvistamista. Nämä asiat tulevat esiin myös edistävän mielenterveystyön tai ehkäisevän päihdetyön tavoitteissa, joissa tarkoituksena on lisätä ihmisten tietoutta näistä ilmiöistä ja lisätä hyvinvointia tukemalla suojaavia tekijöitä (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit 2006; Mielenterveyden edistäminen 2014).

Tämä voidaan nähdä neljän tuulen kokonaisuudessa tarkoittavan sitä, että työntekijä osaa ottaa kaikki neljä ilmiötä huomioon työskenteli hän missä tahansa palvelujärjestelmän tasolla. Esimerkiksi päihdetyöntekijä osaa ottaa huomioon työssään myös mielenterveyteen, pelaamiseen ja perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyviä tekijöitä keskustelemalla niistä asiakkaan kanssa huomioiden samalla hänen läheisensä. Keskustelussa annetaan tietoa muista ilmiöistä, jonka avulla voidaan herätellä asiakas olemaan tietoisempi myös suojaavista tekijöistä. Tällä pyritään ehkäisemään

mahdollisia tulevia ongelmia ja näin voidaan tukea sekä asiakasta että hänen läheisiään.

Neljän tuulen kokonaisuuden kannalta tärkeänä ammattilaiset näkivät yhteistyön tekemisen. Yhteistyötä tulisi tehdä asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa sekä ammattilaisten kesken. Tätä ajatusta tukee myös ehkäisevää päihdetyötä koskeva laki (523/2015), joka velvoittaa huomioimaan asiakkaan läheiset sekä viranomaisyhteistyön edistämisen ehkäisevää päihdetyötä tehtäessä. Jotta voidaan saada aikaan toimivia viranomaisyhteistyötä ja asiakasta palvelevia palveluita, tarvitaan myös toimivat rakenteet tietojärjestelmiin. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteessa perhe- ja peruspalveluministeri Rehula painottaa juuri tietojärjestelmien toimivuutta sote-uudistuksen yhteydessä. Tarkoituksena on saada aikaan luotettavat asiakas –ja potilastietojärjestelmät, jotka keskustelevat keskenään unohtamatta asiakkaan itsemääräämisoikeutta sekä ottavat huomioon asiakkaan itse tuottaman tiedon. (Kause 2016.)

Erilaisten sosiaalisten ongelmien luonteiden ymmärtäminen on myös osa sosiaalipedagogista työtä (Hämäläinen & Kurki 1997, 20). Neljän tuulen kokonaisuudessa tämä näkyy siinä, että työntekijällä on taitoa nähdä ongelmaa syvemmälle. Hänellä on taitoa olla asiakkaan kanssa sellaisessa vuorovaikutussuhteessa, että asiakas alkaa kertoa tarinaansa, jolloin myös ongelmien synnylle voi löytyä syitä. Päämääränä on saada asiakas ottamaan vastuu omasta elämästään ja tukea häntä muutokseen johtavalle tielle. Työntekijän tulisi nähdä asiakasta laajemmin työnsä vaikutukset. Esimerkiksi päihteidenkäyttäjän kanssa tehtävän työn lisäksi on nähtävä asiakkaan sosiaaliset suhteet ja niiden mahdolliset kompastuskivet sekä tukevat puitteet. Neljän tuulen kokonaisuus antaa lisää mahdollisuuksia tehdä sosiaalipedagogista työtä. Tämä tarkoittaa sekä useamman ilmiön yhtäaikaista tarkastelua, mutta myös asiakkaan lähiverkoston tarkastelua.

8.1.2 Kohtaamisen merkitys

Kohtaamisen merkitys on neljän tuulen kokonaisuudessa kiistaton ja sen nähtiin olevan yhtä tärkeää kuin ehkäisevään työhön panostaminen. Yhtä lailla kuin ehkäisevä työ kuuluu kaikille myös laadukas ja hyvä kohtaaminen kuuluu kaikille. Jokaisen työntekijän vastuulla on hyvän palvelun tuottaminen ja kohtaaminen on osa sitä (Mönkkönen 2007, 33).

Haastattelutulosten perusteella kohtaaminen on neljän tuulen kokonaisuudessa merkityksellisempää kuin erilaisten menetelmien tai välineiden käyttäminen. Laadukas ja hyvä kohtaaminen luo asiakastilanteeseen turvallisen ilmapiirin, jossa asiakas uskaltaa tuoda oman asiansa esiin ja kokee tulleeensa kuulluksi. Ilman turvallista ilmapiiriä pelkästään menetelmillä tai välineillä ei pääse onnistuneeseen, asiakasta tukevaan vuorovaikutussuhteeseen (Honkanen & Mellin 2015, 86).

Haastateltavat ajattelivat, että työntekijän kiinnostuneisuus asiakasta ja hänen asiaansa kohtaan sekä valmius tulla omalta mukavuusalueeltaan ulos, luovat myös osaltaan turvallista ilmapiiriä.

Haastateltavat eivät tuoneet dialogisuutta terminä esille, mutta se oli keskusteluissa vahvasti läsnä. Asiakassuhteessa dialogisuus ymmärretään molemminpuolisen ymmärryksen rakentamisena ja vastavuoroisena liikkeenä (Mönkkönen 2007, 87). Haastateltavat puhuivat neljän tuulen kokonaisuuden yhteydessä asiakasta kunnioittavasta kohtaamisesta, jossa asiakas voi itse määritellä oman tilanteensa. Työntekijän tehtävänä on auttaa asiakasta löytämään myös mahdolliset piilossa olevat ongelmat.

Kohtaamisesta puhuttaessa haastateltavat toivat esiin asiakkaan oman elämäntilanteen ymmärryksen lisääntymisen. Hyvä kohtaaminen ja dialoginen suhde mahdollistavat sen, että asiakas pystyy prosessoimaan omaa nykytilannettaan. Ammattilaiset ajattelivat, että asiakas voi hyödyntää saatua tukea ja apua myös tulevaisuudessa, jolloin mahdollisten uusien ongelmien syntyessä asiakkaalla on keinoja tarttua niihin. Haastateltavien tuottama ajatus vastaa pitkälti sosiaalipedagogista

ajattelua, jonka mukaan ohjauksen ja neuvonnan avulla saadaan ihminen itse oivaltamaan oma tilanteensa ja saaden tukea elämänhallintaan. (Hämäläinen 1999, 66). Samaa ajatusta voidaan liittää myös sosiokulttuurisen innostamisen perusteisiin, joissa ajatuksena on auttaa asiakasta muuttumaan oman elämänsä aktiiviseksi toimijaksi. Työntekijä toimii innostajana, jonka tehtävänä on tukea asiakkaan oma-aloitteisuutta. (Kurki 2000, 24-26.) Haastattelujen ja teorian valossa voimme todeta, että kohtaamisessa yhteisen todellisuuden löytyminen on ensisijainen tavoite , joka mahdollistaa asiakkaan ryhtymisen oman elämänsä aktiiviseksi toimijaksi.

Työntekijän asenne ehkäisevään työhön ja asiakkaan kokonaisvaltaiseen huomioimiseen nähtiin vaikuttavan kohtaamisen laatuun. Jotta ehkäisevää työtä voi tehdä, täytyy työntekijän ymmärtää millaista se on ja mitä sillä voidaan saavuttaa. Työntekijän asenne ehkäisevän työn tekemiseen neljän tuulen kokonaisuudessa liittyy ymmärrykseen siitä, että oman substanssiosaamisensa ohella työntekijän tulee haluta ottaa huomioon kaikki neljä ilmiötä ja olla kiinnostunut asiakkaan sanomasta. Leimio (2016b) näkee vahvasti, että vaikka palvelujärjestelmän tulisi muuttua sektoreiden läpileikkaavaksi työksi, tulee myös työntekijöiden asenteen muuttua sen suuntaiseksi.

Haastateltavien mukaan kohtaamiseen nähtiin vaikuttavan asiakkaasta saadut ennakkotiedot. Kurki (2000, 131) puhuu aidosta minä-sinä-suhteesta, joka on avoin, suora ja molemminpuolinen sekä läsnäoleva. Aidossa minä-sinä-suhteessa ei verrata, vaan asiakas kohdataan koko olemuksella ja aidosti. Haastateltavista osa näki, että ennakkotietojen saaminen voi synnyttää työntekijässä ennakko-oletuksia, jolloin työntekijän on vaikeampi herkistyä kuulemaan asiakasta, joka näin ollen haittaa minä-sinä-suhteen syntymistä ja yhteisen todellisuuden löytymistä.

Toisaalta saaduilla ennakkotiedoilla nähtiin olevan työntekijää turvaava vaikutus. Kun työntekijällä on ennakkotietoa asiakkaasta ja hänen tilanteestaan, voi työntekijä pohtia omia auttamismahdollisuuksiaan ennen

asiakastilannetta. Tärkeiksi seikoiksi nousevat työntekijän oman elämänhistorian ja omien voimavarojen tunteminen, sekä oman ammatillisuuden jatkuva tarkastelu. Ammattilaisen tulee olla tietoinen tavastaan tehdä työtä, arvioida sitä kriittisesti sekä tarvittaessa kyetä muuttamaan toimintaansa (Mönkkönen 2007, 97). Tällöin voidaan puhua siis työntekijän reflektiivisyydestä, joka tarkoittaa oman työn kriittistä arviointia. Arvioinnin ja pohdinnan tulisi kohdistua omaan ajatusmaailmaan sekä tapaan tehdä työtä. Reflektiivistä työtettä voidaan käyttää myös asiakastilanteessa, jolloin työntekijä peilaa asiakkaan sanomaa puhumalla ajatuksensa ääneen. (Kiviniemi ym. 2014, 103-104). Saamiemme tulosten perusteella voimme päätellä, että neljän tuulen kokonaisuuden yhteydessä työntekijän tulee olla tietoinen persoonastaan ja tavastaan tehdä työtä, sekä hänellä tulee olla halua tarkastella omia tunteitaan, jotka heräävät asiakastilanteissa.

Kun asiakas kohdataan kunnioittavasti voidaan saada asiakkaalle kokemus kuulluksi tulemisesta sekä tunteen omasta arvokkuudestaan. Kunnioittavan kohtaamisen avulla ongelmia voidaan lieventää sekä ehkäistä mahdollisia tulevia ongelmia. Laadukkaan ja hyvän kohtaamisen voidaan siis nähdä lieventävän erityisesti inhimillistä kärsimystä.

8.1.3 Mitä neljä tuulta on?

Tässä opinnäytetyössä käsittelemme aihetta neljän tuulen kokonaisuutena. Termin määrittely ei kuitenkaan ollut opinnäytetyön tavoitteena, mutta asiantuntijaleirillä niin haastatteluissa kuin haastattelujen ulkopuolella termin määrittely oli vahvasti läsnä, joten aihe haluttiin nostaa osaksi opinnäytetyötä.

Haastateltaville oli selvää mitä neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu, mutta neljä tuulta käsitteenä sai erilaisia tulkintoja. Vahvimmin esiinnousseet termit olivat orientaatio ja työtapo. Näitä termejä pohdittiin yhdessä asiantuntijaleirillä myös haastattelujen ulkopuolella.

Orientaatiolla tarkoitetaan suuntautumista ja perehtymistä. Ammattilaiset pohtivat neljän tuulen orientaation olevan eräänlainen tapa lähestyä ilmiöitä sekä kohdata asiakas eettisesti. Työntekijän oma perehtyneisyys ja tietoisuus sekä ilmiöistä että kohtaamisen merkityksestä nähtiin olevan neljän tuulen kokonaisuuden ydintä. Aineiston perusteella voidaan nähdä, että neljän tuulen kokonaisuuteen liittyy vahvasti ehkäisevään työhön panostaminen. Neljän tuulen ollessa orientaatio, sisältäisi se myös vahvan halun suuntautua ja perehtyä ehkäisevään työhön. Tällöin työntekijän ymmärrys ehkäisevän työn tekemisestä ja sen vaikutuksista on orientoitumista työn tekemiseen neljän tuulen kokonaisuuden mukaisesti.

Työtavalla voi käsittää työntekijän vakiintuneen tavan tehdä työtä. Haastateltavien puhuessa neljän tuulen työtavasta, he sisällyttivät siihen verkostotyön ja olemassaolevien resurssien hyödyntämisen, sekä kouluttautumisen. Haastateltavat näkivät verkostotyöhön liittyvän velvollisuuden ottaa selvää muista ympärillä olevista neljän tuulen toimijoista sekä hyödyntää heillä oleva tieto ja tuki asiakkaan hyväksi. Tämän nähtiin olevan osa neljän tuulen työtapaa. Aineistosta nousi esiin myös ajatus siitä, että neljän tuulen työtavalla on mahdollista parantaa palveluiden laatua resursseja lisäämättä. Tällä tarkoitettiin työntekijän valmiutta kohdata ja käsitellä neljän tuulen ilmiöitä erityisesti peruspalveluissa, jolloin palvelun nähtiin olevan asiakaslähtoisempää. Haastateltavat näkivät, että neljän tuulen työtapaan voidaan kouluttaa. Tämä tarkoittaisi työntekijöiden kouluttamista toimimaan neljän tuulen kokonaisuuden näkökulmasta käsin, ymmärtäen että ehkäisevä työ kuuluu kaikille.

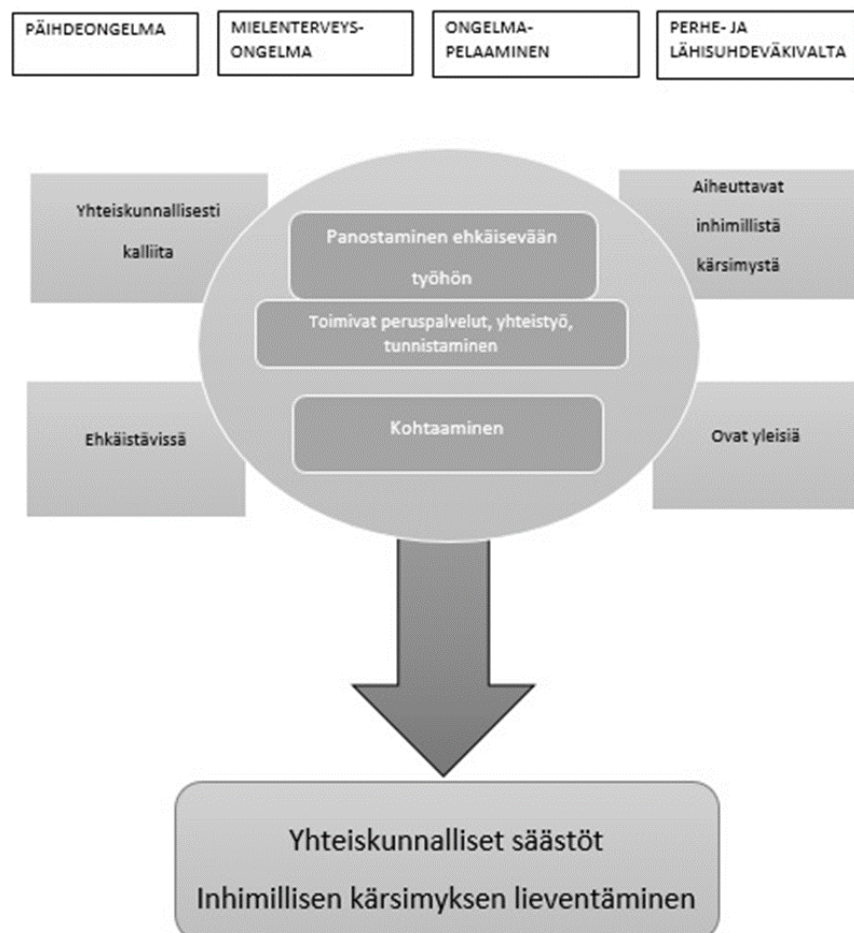
Eräs haastateltavista kuvaili neljän tuulen kokonaisuutta ”muistilappuna”. Tällä hän tarkoitti sitä, että työntekijänä hänellä on velvollisuus kunnioittaa ihmisyyttä. Ihmisyyden kunnioittaminen merkitsi hänelle asiakkaan huomioimista kokonaisvaltaisesti, ottaen huomioon myös asiakkaan läheiset sekä ammattilaisverkostot. Tämän lisäksi ”muistilappu” loi häneen toiveikkuutta siitä, että yhteistyön avulla on mahdollista auttaa asiakasta

nykyhetkessä, sekä ehkäistä mahdollisia myöhempiä ongelmia niin asiakkaassa kuin hänen läheisissäänkin.

Haastattelujen perusteella neljän tuulen kokonaisuudelle ei ole vielä vakiintunutta termiä. Näemme että neljän tuulen kokonaisuudessa on samaa ideologiaa kuin sosiaalipedagogiikassa, jossa yhdistyvät teoria ja käytäntö sekä ajattelu ja toiminta (Hämäläinen 1999, 12).

8.1.4 Mikä neljän tuulen kokonaisuudessa toimii ja miksi?

Haastattelutulosten perusteella voidaan päätellä, että se, mitä ammattilaiset näkivät kuuluvan neljän tuulen kokonaisuuteen vastaa myös kysymykseen mikä neljän tuulen kokonaisuudessa toimii ja miksi. Haastatteluaineisto toi esiin, että ehkäisevään työhön panostaminen ja kokonaisvaltainen kohtaaminen saavat aikaan yhteiskunnallisia säästöjä sekä inhimillisen kärsimyksen lieventymistä (kuvio 4).

Kuvio 4. Mikä neljän tuulen kokonaisuudessa toimii ja miksi.

Ehkäisevään työhön halutaan panostaa yhteiskunnallisesti ja neljän tuulen kokonaisuuden voidaan nähdä antavan sille lisäarvoa. Hallituksen strategisessa ohjelmassa (2015, 20–22) ehkäisevä työ on myös huomioitu. Hyvinvoinnin ja terveyden osalta tavoitteissa painotetaan ennaltaehkäisyä ja varhaista tukea sekä kansalaisten kokemaa hyvinvointia. Näin neljän tuulen kokonaisuudelle voidaan löytää paikka hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta.

Ehkäisevän työn tekeminen ja kohtaamisen merkitys eivät ole uusia asioita liene kenellekään meistä, silti yhteiskunnassamme nämä neljä ilmiötä ovat jatkuvia ongelmia. Näiden ongelmien heikentämiseksi tulee tapahtua muutos niin palvelujärjestelmässä kuin meissä työntekijöissäkkin. Neljän tuulen kokonaisuuden voidaan nähdä vastaavan sekä ongelmien ehkäisemiseen, että niiden lieventämiseen resursseja lisäämättä. Neljän tuulen kokonaisuus tuo raikkaan puhalluksen ehkäisevään työhön.

8.2 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyön aiheen hahmottaminen oli haastavaa, sen hajanaisuuden ja abstraktiuden vuoksi. Tästä huolimatta opinnäytetyön aihe koettiin mielenkiintoisena ja innostavana. Kokonaisuutta lähdettiin kasaamaan palapelin tavoin, kulma- ja reunapaloista aloittaen, pala kerrallaan. Aiheeseen liittyvää materiaalia, esimerkiksi kokousmuistiot ja powerpoint-esitykset, saatiin runsaasti toimeksiantajalta, mutta se oli osittain hyvin jäsentymätöntä. Aihe, neljän tuulen kokonaisuus, on kuitenkin hyvin tuore, joten siitä ei ollut löydettävissä tutkittua aineistoa. Yksittäisistä ilmiöistä tutkittua tietoa taas löytyi runsaasti, joten sen tiedon rajaaminen oli erittäin tärkeää.

Tietoperustan ja esiymmärryksen rakentuminen toimeksiantajalta saatujen materiaalien ja yksittäisiin ilmiöihin liitettyjen teorioiden pohjalta koettiin vaikeana. Apuna esiymmärryksen luomisessa asiantuntijuuttaan jakoivat toimeksiantajan yhteyshenkilö Susanna Leimio sekä Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen erityisasiantuntija Helena Heinonen. Heidän

kanssaan käydyissä keskusteluissa rakennettiin palapeliä yhdessä koko prosessin ajan, mikä tuki aiheen jäsentymistä.

Toimeksiantajalta saatiin ”hiekkalaatikon” reunat opinnäytetyön tarkoituksen muodostamiseen. Lähtökohtana aihetta lähestyttiin ajatuksella, mitä ovat neljän tuulen yhteiset rajapinnat sekä jokaisen tuulen omat erityisyydet. Ja näiden lisäksi selvittää mikä *neljässä tuulessa* toimii ja miksi. Opinnäytetyön prosessin aikana sekä tiedon jäsenyessä opinnäytetyön tarkoitusta sekä tavoitetta tarkasteltiin aina uudelleen. Neljän tuulen termi kehittyi tämän prosessin aikana neljän tuulen kokonaisuudeksi, ja lopulta tarkoitukseksi muodostui neljän tuulen kokonaisuuden kartoittaminen ja sitä kautta löytää perusteluja neljän tuulen kokonaisuuden olemassaololle.

Kokonaisuuden kartoittamiseksi tarvittiin monipuolista tietoa. Tiedonhankintaa varten päädyttiin haastattelujen tekemiseen. Selvää oli, että haastateltavaksi pyydetäisiin toimeksiantajan yhteyshenkilöä, koska hänen asiantuntijuutensa aiheesta antaisi suurta lisäarvoa opinnäytetöihimme. Lisäksi monipuolista näkemystä tarvittiin ammattilaisilta, jotka tunsivat aiheen nimeltä ja omassa työssään kohtaavat neljän tuulen ilmiöitä. Näitä ammattilaisia suunniteltiin haastateltaviksi ryhmissä. Tämän kautta tavoitteeksi muodostui ilmiöiden parissa työskenteleville ammattilaisille suunnattujen haastattelujen avulla selvittää mitä heidän mielestään neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu sekä mikä siinä toimii ehkäisevän työn näkökulmasta ja miksi.

Haastatteluryhmän kokoon saamiseksi saimme neljän tuulen seminaarin osallistujalistan. Listasta valikoitiin systemaattisen satunnaisotannan mukaisesti henkilöitä, joita kutsuttiin haastatteluihin. Tiedon hankintaan sekä jäsentymiseen meni oletettua kauemmin aikaa, joten haastattelukutsujen ja haastattelutilanteen välinen aika muodostui mahdottomaksi toteuttaa. Ryhmähaastattelujen pitämiseksi saatiin uusi mahdollisuus, kun neljän tuulen yhteyteen oltiin järjestämässä asiantuntijaleiriä. Leirille oli kutsuttu neljän tuulen ilmiöiden parissa

työskenteleviä asiantuntijoita. Haastattelurungon luomiseen toivottiin käytettäväksi Edward De Bonon kuuden hatun menetelmää.

Edward De Bonon kuuden hatun menetelmä oli tuntematon, mutta sitä kautta nähtiin pääsevän lähelle aihetta hyvin monipuolisista näkökulmista. Bonon hattumenetelmän käyttämisen haaste näkyi haastattelujen jälkeen. Itse opinnäytetyön aiheen jäsentymättömyys näkyi edelleen, eikä hattuteoriaa voitu hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä olleet: mitä neljän tuulen kokonaisuuteen kuuluu sekä mikä siinä toimii ja miksi ovat hyvin lähellä toisiaan. Haastattelukysymyksiä ei osattu täsmentää niin, että ne olisivat vastanneet selkeästi jompaan kumpaan, jolloin haastattelujen analysointi vaikeutui. Tästä huolimatta opinnäytetyöhön saatiin monipuolista ja laadukasta tietoa.

Opinnäytetyön tekeminen ja siihen kuuluvat vaiheet olivat jokaiselle opinnäytetyön tekijälle uutta. Persoonien erilaisuus nähtiin monipuolistavan työn tekemistä ja jokaisen vahvuudet pääsivät esille. Yhteistyön tekeminen sujui luontevasti sekä yhteinen kunnianhimo kannusti jatkamaan matkan varrella. Prosessin myötä opinnäytetyön tekijät oppivat yhdistämään ajattelua ja toimintaa niin tutkimuksellisen työn, haastattelujen kuin tiimityönkin kautta.

Opinnäytetyön prosessi on ollut mielenkiintoinen ja haastava. Opiskelujen aikana saatu oppi antoi pohjan tiedon syventämiseen. Oman ammatillisuuden pohtiminen on ollut vahvasti läsnä koko prosessin ajan. Opinnäytetyön aihe innosti opinnäytetyön tekijöitä tutkailemaan omia arvojaan ja asenteitaan sekä työn tekemistä että neljän tuulen ilmiöitä kohtaan. Neljän tuulen kokonaisuuden ymmärtäminen antoi tekijöille laajempaa näkökulmaa tulevaisuuden työkenttää ajatellen etenkin asiakaslähtöisen työn tekemisen näkökulmasta. Samalla tekijät saivat mahdollisuuden toimia aiheen ”sanansaattajina”.

Opinnäytetyötä tehtiin tammikuusta 2016 syyskuuhun 2016.

8.3 Jatkotutkimusajatukset

Saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme haastatteluaineistosta. Tämän lisäksi aineistosta nousi esiin mielenkiintoisia seikkoja, joihin emme tässä opinnäytetyössä voineet kiinnittää huomiota. Näistä seikoista kuitenkin voimme esittää jatkotutkimusajatuksia.

Ilmiöiden tunnistaminen nostettiin tärkeäksi neljän tuulen kokonaisuudessa ja sitä toivottiin lisättäväksi peruskoulutuksissa. Kiinnostavaa olisi tutkia neljän tuulen ilmiöiden toimintalogiikkaa tunnistamisen helpottamiseksi. Tässä yhteydessä voisi hyödyntää tiedon kasausta esimerkiksi kirjallisuuskatsauksen avulla.

Haastatteluissa kysyttiin neljän tuulen ilmiöiden yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Haastattelukysymyksiin saadut vastaukset olivat suppeita, eivätkä tuoneet lisäarvoa tutkimuskysymyksillemme. Koemme, että jos haastattelu olisi kohdentunut vain yhtäläisyyksiin ja eroavaisuuksiin, olisi siitä ollut mahdollista saada laajempi aineisto. Yhtenä jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista tutkia näitä asioita, mikä edesauttaisi neljän tuulen ilmiöiden tunnistamista ja jonka tulokset mahdollisesti toisivat erilaisia näkökulmia ehkäisevään työhön.

Tässä opinnäytetyössä neljän tuulen kokonaisuuteen liitettiin kohtaaminen, jossa tärkeänä tekijänä ajateltiin olevan työntekijän persoona. Tämän opinnäytetyön puitteissa ei ollut mahdollista selvittää mitä persoonalliset tekijät ovat sekä miten ne vaikuttavat työn tekemiseen ja asiakkaan kohtaamiseen. Jo tässä opinnäytetyössä kävi ilmi, että työntekijän persoona nähdään tärkeänä työvälineenä neljän tuulen kokonaisuudessa. Jatkotutkimusaiheena olisi mahdollista tutkia työntekijän oman persoonan vaikutusta työntekoon.

Haastatteluissa kysyttiin tulevaisuuden näkymiä neljän tuulen kokonaisuudessa. Leimio toi haastattelussa esiin, että neljän tuulen kokonaisuuteen on tulossa viides tuuli. Myös ryhmähaastateltavilta kysyttäessä kävi ilmi että viidennen tuulen olemassaoloa on pohdittu.

Tulevasta tuulesta ei kuitenkaan ollut yhteneväistä näkemystä haastateltavien keskuudessa. Tutkimusaiheena se voisi olla monipuolinen. Tutkimuksessa voisi selvittää esimerkiksi miksi tuulet lisääntyvät, sekä minkälaisin perusteluin viides tuuli nähdään yhtenä tuulena.

9 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

9.1 Luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät kysymykset painottavat erilaisia asioita riippuen lähteestä. Luotettavuuden arvioinnissa on noudatettu Kanasen (2014, 150–154) teoksessa esiinnostettuja kriteerejä

- vahvistettavuus
- arvioitavuus/dokumentaatio
- tulkinnan ristiriidattomuus
- kyllääntyminen (saturaatio)

Vahvistettavuus pätee silloin, kun aineiston antanut on todentanut aineiston ja tulkinnan oikeaksi. Haastatteluaineiston litteroinneista koostettiin tulkinnat, jotka lähetettiin haastateltaville omasta haastatteluryhmästään. Kukaan haastateltavista ei kiistänyt tulkintaa.

Luotettavuutta parantaa riittävä dokumentaatio opinnäytetyön vaiheista ja käytettyjä menetelmiä on perustellusti avattu lukijalle. Myös Vilkkä (2005, 159) toteaa, että tehtyjen valintojen kuvaus ja perustelut ovat tärkeässä osassa luotettavuuden arviointia. Avoin ja riittävä dokumentointi tuo opinnäytetyölle myös uskottavuutta.

Tulkinnan ristiriidattomuuden voidaan nähdä toteutuvan kun useampi tutkija päätyy samaan lopputulokseen tulkinnan suhteen.

Haastatteluaineistoa käytiin läpi useaan kertaan ja jokainen opinnäytetyön tekijöistä teki niistä omia tulkintojaan. Opinnäytetyön tekijät olivat päässeet samoihin tuloksiin toisistaan riippumatta.

Kyllääntymisestä eli saturaatiosta voidaan puhua, kun aineisto alkaa toistaa itseään. Opinnäytetyön aineistoa varten haastateltiin kahdeksaa henkilöä, joista yhtä haastateltiin yksilöllisesti. Kysymykset laadittiin eri tavalla yksilöhaastatteluun, mutta kaikissa haastatteluissa kysymykset

koskivat opinnäytetyössä tarkasteltavaa ilmiötä. Haastatteluista saaduissa vastauksissa oli selvää toistuvuutta (kuvio 5).

Ryhmähaastattelu	Yksilöhaastattelu
<i>Mitä yhteistä ilmiöissä on?</i>	<i>Mitä ovat neljän tuulen rajapinnat?</i>
kohdataan samoissa palveluissa	kohtaaminen
peitossa jonkin sisällä, ei aina näkyvillä	puheeksiotto, miten kyetään kuulemaan ihmisten sanattomatkin viestit
yksilöllä voi olla ne kaikki	tunnistaminen
ei erityisiä ylpeyden aiheita, häpeä, syyllisyys	häpeä, pelko, syyllisyys, arvottomuus, pitää pärjätä, leimaantuminen
yhteiskunnan stigma, muiden asenteet	oma (työntekijän) suhtautuminen ja asenne, osittain palvelujärjestelmä ruokkii arvottomuutta
koko perheen asia	läheisten rooli liittyy kaikkiin

Kuvio 5. Haastatteluvastausten yhdenmukaisuuden kuvaus.

9.2 Eettisyys

Opinnäytetyö tehtiin hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Opinnäytetyön aiheen ja tarkoituksen voidaan nähdä parantavan inhimillistä tilannetta. Tiedonhankinnassa ja sen analysoinnissa on käytetty yleisesti tunnustettuja tapoja sekä viittauksissa on noudatettu Lahden ammattikorkeakoulun ohjeistusta. Raportoinnissa on huomioitu avoimuus, tarkkuus ja luotettavuus. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Haastatteluihin osallistuneille henkilöille kerrottiin heidän osallistumisensa olevan vapaaehtoista, sekä mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu niin halutessaan. Lisäksi opinnäytetyön tekijät olivat tietoisia vastuusta ja velvollisuudesta keskeyttää haastattelu, sen aiheuttaessa mahdollisesti kohtuutonta haittaa haastateltaville. (Mäkinen, 2006, 147.)

Haastatteluista saadun materiaalin sisältöä ei saatettu ennen litterointia, tulkintaa ja analysointia ulkopuolisten käyttöön. Haastatteluista saatuja tietoja ei ole käytetty muuhun tarkoitukseen. Ryhmähaastatteluissa läsnäolleiden henkilöiden henkilöllisyyttä ei saatettu leirin ulkopuolisten ihmisten tietoon. Opinnäytetyön tekijät olivat tietoisia vaitiolovelvollisuudestaan opiskelijoina. Vaitiolovelvollisuutta ei ole rikottu. Toimeksiantosopimusta on noudatettu kaikkien osapuolten kesken. (Henkilötietolaki 523/1999, 6§, 14§, 32§, 33§.)

Haastatteluihin osallistuneille kerrottiin mihin heidän antamiaankin tietojaan käytetään ja haastateltavien anonymiteetistä huolehdittiin. Litteroidusta materiaalista koostetut tulkinnot lähetettiin haastateltaville tarkistettaviksi. Kukaan haastateltavista ei kiistänyt materiaalia. Haastatteluaineiston tallentaminen ja hävittäminen hoidettiin asianmukaisella tavalla. (Henkilötietolaki 523/1999, 34§; Hirsjärvi ym. 2000, 20; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Haastatteluissa käytetyn videokameran käytöstä ei mainittu yksilö- eikä ryhmähaastateltaville ennen haastatteluja. Haastattelujen alkaessa haastateltavilta kysyttiin kuitenkin videointiin lupa. Samalla kerrottiin, että haastattelut videoidaan haastateltavien henkilöiden yksilöimiseksi kuvan perusteella, koska epäiltiin ettei ääninauhurin taltiointi ole riittävä. Haluttiin siis varmistaa materiaalin taltiointi ja haastattelukommenttien suuntaaminen oikeille henkilöille. Litterointivaiheessa kuitenkin todettiin, että videomateriaali ei ole luotettava, koska ääniraidassa oli puutteita. Tästä syystä videomateriaalia ei käytetty.

LÄHTEET

A-klinikkasäätiö. 2014. Materiaalipankki. Mielenterveys ja päihteet [viitattu 30.6.2016]. Saatavissa: [http://toimipaikka.a-](http://toimipaikka.a-klinikka.fi/vinkki/materiaalipankki/mielenterveys-ja-paihteet)

[klinikka.fi/vinkki/materiaalipankki/mielenterveys-ja-paihteet](http://toimipaikka.a-klinikka.fi/vinkki/materiaalipankki/mielenterveys-ja-paihteet)

Akuutti24. 2016. Alkoholin riskikäyttö ja sen tunnistaminen – Toimintakokeilu Akuutti24:ssä. Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä [viitattu 9.8.2016]. Saatavissa: <http://www.akuutti24.fi/meilla-puhutaan-alkoholista/>

Arpajaislaki 1047/2001.

De Bono Consulting. 2008. Six Thinking Hats [viitattu 6.3.2016]. Saatavissa: <http://sixthinkinghats.com/>

Digipelaaminen. 2016. EHYT ry [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa: <http://www.ehyt.fi/digipelaaminen>

Ehkäisevän työn seutukoordinaatio. 2016. Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä [viitattu 19.9.2016]. Saatavissa: <http://www.phsotey.fi/fi/yhtyma/tulosryhmat/verso/ehkaisevan-tyon-seutukoordinaatio/>

Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. 2006. Laatutähteä tavoittelemassa. Stakes [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75223/laatutahtea_tavoittelemassa1.pdf?sequence=1

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. 2015. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129494/STM_EPT-kansi_sisus_netti.pdf?sequence=3

Ehkäisyn keinot. 2015. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 15.9.].

Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/rahapelit/rahapelihaittojen-ehkaisy/ehkaysyn-keinot>

EHYT ry Alkoholi. 2016 [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa:

<http://www.ehyt.fi/fi/alkoholi>

EHYT ry Hallitusohjelmataavoitteet. 2016. EHYT ry:n alkoholipolittiset tavoitteet hallitusohjelmaan vuosille 2015–2018. [viitattu 21.2.2016].

Saatavissa: <http://www.ehyt.fi/tavoitteet>

Erikson, E. & Arnkil. 2007. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 60. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hallituksen strateginen ohjelma. 2015. Ratkaisujen Suomi, Hallituksen julkaisusarja 10/2015 [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa:

http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netiti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82

Henkilötietolaki 523/1999.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Honkanen, H. & Mellin, O-K. 2015. Terveyden edistämisen työmenetelmiä terveydenhoitajan työssä. Teoksessa Haarala, P., Honkanen, H., Mellin, O-K. & Tervaskanto-Mäentausta, T. (toim.) Terveydenhoitajan osaaminen. 2. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell. 85-218.

Huttunen, M. 2015a. Mielenterveyden häiriöt. Duodecim [29.8.2016].

Saatavissa:

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lam00002

Huttunen, M. 2015b. Alkoholin ja huumeiden väärinkäyttö. Duodecim [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa:

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00194

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopiston opetusjulkaisuja 1/1999. Kuopio: Kuopion yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus, Avoin yliopisto.

Innokylä. 2016. Kuusi hattua [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa:

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full fi.pdf

Itäpuisto, M., Lampinen, K., Miettinen, P., Naappi, S., Perttula, A-M., Smolander, K. & Vihriälä, J. 2011. Rahapeliongelmien tunnistaminen, puheeksiotto ja pelaajan auttaminen. Sovatek-säätiö [viitattu 24.2.2016].

Saatavissa:

http://www.sovatek.fi/liitteet/Rahapeliongelmien_tunnistaminen,_puheeksiotto_ja_pelaajan_auttaminen.pdf

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kause, H-M. 2016. Ministeri Rehula: Tietojärjestelmien yhteentoimivuus vaatii ohjausta ja yhteistyötä. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu

8.9.2016]. Saatavissa: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministeri-rehula-tietojarjestelmien-yhteentoimivuus-vaatii-ohjausta-ja-yhteistyota

Kiviniemi, L., Läksy, M-L., Matinlauri, T., Nevalainen, K., Ruotsalainen, K., Seppänen, U-M. & Vuokila-Oikkonen, P. 2014. Minä mielenterveystyön tekijänä. 2. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Krueger, R. & Casey, M. 2000. Focus Groups – a practical guide for applied research. Thousand Oaks, Sage Publications 2000.

Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R. 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti [viitattu 23.2.2016]. Suomennettu teoksesta World Report on Violence And Health. 2002. Geneve: World Health Organization. Saatavissa: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full.fi.pdf

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino

Kuusinen-James, K. 2013. Tavoitteena turvallisuus. Päijät-Hämeen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2013-2016 [viitattu 14.9.2016]. Saatavissa: http://phturvallisuusverkosto.pbworks.com/w/file/71394382/Tavoitteena%20turvallisuus-%20P%C3%A4ij%C3%A4t-H%C3%A4meen%20toimintasuunnitelma%202013-2016_10.12.2012.pdf

Laajasalo, T. & Pirkola, S. 2012. Ennen kuin on liian myöhäistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 47/2012 [viitattu 12.9.2016]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90874/URN_ISBN_978-952-245-686-1.pdf?sequence=1

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015.

Lastensuojelun käsikirja. 2015. Ehkäisevä lastensuojelu. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>

Leimio, S. 2016a. Ehkäisevä työ kuuluu kaikille. Blogikirjoitus. Sosiaalipedagogiikka [viitattu 22.2.2016]. Saatavissa: <http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogiikan-paivat-lahestyvat/>

Leimio, S. 2016b. Seutukoordinaattori. Sosiaalialan osaamiskeskus Verso liikelaitos. Haastattelu 19.5.2016.

Lundbom. 2014. Ehkäisevä työ käsitteenä ja toimintana. Teoksessa Pylkkänen, S. & Viitanen, R. (toim.) Ehkäisevä työ pedagogisesti. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 30, 8-14 [viitattu 11.7.2016]. Saatavissa: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/03/Humak-ehkaiseva-tyo-pedagogisesti.pdf>

Lähisuhdeväkivalta. 2016. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 22.2.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/sukupuolistunut-vakivalta/sukupuolistuneen-vakivallan-muotoja/lahisuhdevakivalta>

Maunu, A. 2013. Ehkäisevän työn alkuaineet: yhteisöllisyys, ryhmät ja sosiaalinen luottamus. Teoksessa Tapio, M. & Kuula, T. (toim.) Selkenevää myötätuulta. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisosalalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki: Nykypaino. 34–43.

Mielenterveyden edistäminen. 2014. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen>

Mielen hyvinvointi. 2014. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/mielen-hyvinvointi>

Mielenterveyslaki 1116/1990.

Mikä on peliongelma? 2016. Pelitaito.fi. EHYT ry [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: <http://pelitaito.fi/peliongelma/mika-on-peliongelma/>

Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on? 2015. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 22.2.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon-tueksi/lahisuhde-perhevakivallan-ehkaisytyo/lahisuhde>

Meriläinen, M. 2013. Mitä on pelikasvatus ja miksi sitä tarvitaan?
Teoksessa Harviainen, J., Meriläinen, M. & Tossavainen, T. (toim.)
Pelikasvattajan käsikirja. Pelikasvatus.fi. 10-13 [viitattu 19.9.2016].
Saatavissa: <http://www.pelikasvatus.fi/pelikasvattajankasikirja.pdf>

Mäkelä, J. 2013. Ehkäisevät palvelut kunniaan. Teoksessa Hastrup, A.,
Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. (toim.) Lasten,
nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-
kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos.
Raportti 3/2013, 19–22 [viitattu 18.6.2016]. Saatavissa:
[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003
verkko.pdf?sequence=1](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf?sequence=1)

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö
Tammi.

Mäntyranta, T. & Kaila, M. 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen
tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. Duodecim [viitattu 23.2.2016].
Saatavissa: <http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo97349.pdf>

Mäyrä, F. & Ermi, L. 2013. Pelaajabarometri 2013 – Mobiilipelaamisen
nousu. Tampereen yliopisto [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa:
[http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95150/pelaajabarometri_2013.
pdf?sequence=1](http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95150/pelaajabarometri_2013.pdf?sequence=1)

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki:
Edita Prima.

Oikeusministeriö. 2014. Väkivallan vähentäminen. Väkivallan ehkäisyn
strategiat [viitattu 22.2.2016]. Saatavissa:
[http://www.vakivallanvahentaminen.fi/fi/index/vakivallanehkaisy/vakivallan
ehkaisynstrategiat.html](http://www.vakivallanvahentaminen.fi/fi/index/vakivallanehkaisy/vakivallan_ehkaisynstrategiat.html)

Pelaamisen hallinta. 2016. Pelitaito.fi. EHYT ry [viitattu 19.9.2016].
Saatavissa: <http://www.pelitaito.fi/new/pelaamisen-hallinta/>

Pylkkänen, S. & Viitanen, R. 2014. Ehkäisevän työn asema. Teoksessa Pylkkänen, S. & Viitanen, R. (toim.) Ehkäisevä työ pedagogisesti. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 30, 4-6 [viitattu 11.7.2016]. Saatavissa: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/03/Humak-ehkaiseva-tyo-pedagogisesti.pdf>

Päihdehuoltolaki 41/1986.

Päihdeongelmien tunnistaminen ja hoito. 2015. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihdeongelmaisten-palvelut>

Päihdetilastollinen vuosikirja. 2015. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2015 [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129655/P%C3%A4ihdetilastollinen%20vuosikirja%202015%20verkkoversio.pdf?sequence=3>

Päijät-Hämeen ehkäisevän työn verkostowiki. 2016. Kokousmuistiot 2012-2015 [viitattu 14.9.2016]. Saatavissa: <http://phekaisevatyo.pbworks.com/w/page/66163571/Verkostojen%20verkosto>

Rahapelaaminen. 2016. Pelitaito.fi. EHYT ry [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa: <http://pelitaito.fi/rahapelaaminen/rahapelaaminen/>

Rahapelihaittojen ehkäisy. 2015. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/rahapelit/rahapelihaittojen-ehkaisy>

Rahapeliongelma. 2015. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/rahapelit/rahapeliongelman-hoito-ja-tuki/rahapeliongelma>

Rikosuhripäivystys. 2014. Tilastot [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa: <http://www.riku.fi/fi/organisaatio/tilastot/>

Salo, P. 2012. Nuorisotyö – keskeinen toimija lasten ja nuorten hyvinvointityön kokonaisuudessa. Teoksessa Kyrönlampi, T. (toim.) MoSpa – nuorisotyön monialaisuutta kehittämässä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C, Oppimateriaaleja 31, 80–89 [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/mospa-2012.pdf>

Salonen, A. & Raisamo, S. 2015. Suomalaisten rahapelaaminen 2015. Rahapelaaminen, rahapeliongelmat ja rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet 15-74 vuotiailla. Raportteja 16/2015. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 25.2.2016]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129595/URN_ISBN_978-952-302-559-2.pdf?sequence=1

Silvennoinen, I. 2013. Pelihaitat ja niiden ehkäisy. Teoksessa Harviainen, J., Meriläinen, M. & Tossavainen, T. (toim.) Pelikasvattajan käsikirja, 99-109. Pelikasvatus.fi [viitattu 23.2.2016]. Saatavissa: <http://www.pelikasvatus.fi/pelikasvattajankasikirja.pdf>

Smolej, M., Karjalainen, S. & Jaakkola, T. 2015. Rahapelaamisen riskirajoilla. Ehyt ry ja Arpa – projekti [viitattu 24.2.2016]. Saatavissa: http://www.ehyt.fi/sites/default/files/Rahapelaamisen%20riskirajoilla_verkko.pdf

Sosiaalialan osaamiskeskukset. 2016 [viitattu 10.10.2016]. Saatavissa: <http://www.sosiaalikallega.fi/osket/>

Suvisaari, J. 2015. Millaiselta mielenterveys- ja päihdeongelmakenttä näyttää vuonna 2015? Teoksessa Partanen, A. Moring, J., Bergman, V., Karjalainen, J., Kesänen, M., Markkula, J., Marttunen, M., Mustalampi, S., Nordling, E., Partonen, T., Santalahti, P., Solin, P., Tuulos, T. & Wuorio, S. (toim.) Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. Miten tästä eteenpäin? Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 20/2015, 13-30 [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-538-7>

Suomen Mielenterveysseura. 2016. Mielenterveyden häiriöt [viitattu 18.9].
Saatavissa:

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/mielenterveyden-h%C3%A4iri%C3%B6t>

Tapio, M. 2012. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön määrittely ja ohjaus – lait, strategiat ja ohjelmat. Teoksessa Tapio, M. & Kuula, T. (toim.) Selkenevää myötätuulta. Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisoalalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Sarja C, Oppimateriaaleja 36. Helsinki: Nykypaino, 14-33.

Tilastokeskus. 2006. Viihteestä riippuvuudeksi-rahapeliongelman luonne [viitattu 21.2.2016]. Saatavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2006/art_2006-12-13_002.html?s=0

Tilastokeskus. 2015. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2014 [viitattu 22.2.2016]. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/rpk/2014/15/rpk_2014_15_2015-05-28_fi.pdf

Tilastokeskus. 2016. Menetelmät [viitattu 23.2.2016]. Saatavilla: <https://tilastokeskus.fi/tup/surveylab/menetelmat.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkasepäilyjen käsitteleminen Suomessa [viitattu 10.7.2016].
Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vilkka. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi

Wahlbeck, K. 2016. Mielenterveyttä rakennetaan oikealla politiikalla. Suomen Mielenterveysseura [viitattu 8.9.2016]. Saatavissa: <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/yhteiskunta/vaikuttaminen/mielenterveyst%C3%A4-rakennetaan-oikealla-politiikalla>

LIITTEET

Liite 1. Susanna Leimion haastattelu.

Kysymykset

Mitä neljä tuulta on ehkäisevän työn näkökulmasta?

Mitä neljän tuulen ajattelussa on haluttu saada aikaan ehkäisevää työtä ajatellen?

Mitä ovat neljän tuulen rajapinnat?

Mitä ovat neljän tuulen erityisyydet?

Mitä neljä tuulta tarkoittaa työntekijän näkökulmasta? Mitä se vaatii työntekijältä?

Mihin neljän tuulen ajattelussa pyritään asiakkaan näkökulmasta?

Onko neljä tuulta viety ehkäisevän työn käytäntöön? jos on, niin miten?

Keille tietoa kuuluisi vielä viedä?

Mitä neljä tuulta vaatii palvelujärjestelmältä ?

Mitä seuraavaksi tapahtuu neljän tuulen ajattelussa?

Liite 2. Edward De Bonon kuuden hatun menetelmän esittely.

Ajatteliija ottaa käteensä makkarapaketin ja ryhtyy avaamaan sitä.

A: Jaa-a, pitäisiköhän minun nyt syödä tästä makkara...?

Valkoinen hattu tulee Ajattelijan taakse.

Valkoinen: Mitä kaikkea tuo makkara sisältää?

A: Hmm... A-luokan grillimakkaraa tämä on. Se sisältää näköjään sianlihaa ja on E-koodeja. Lihapitoisuus on 77%. Ja tämä on gluteeniton ja laktoositon makkara!

Punainen hattu tulee

Punainen: Millaisia tunteita tuo makkara tai sen syöminen sinussa herättää?

A: Oh, nälkä on kyllä jo kova. Se tuo minulle hyvän olon, kun saan vatsani täyteen. Ja makkarahan maistuu hyvälle, tulee siitä sellainen tyytyväinen olo, kun ekan kerran puraisee ja maistaa. Mutta sitten tulee miettineeksi tuota, että lihottaako se? Vähän kyllä suututtaa, että miksi tämän pitää lihottaa? Eikä se kovin terveellistäkään ole. Ihan surulliseksi tunnen oloni, kun mietin, että söisin tämän sijasta vaikka porkkanan. Ei se maistu ollenkaan samalle...

Musta hattu tulee

Musta: Mietipäs nyt loogisesti. Mitä haittaa makkaran syömisestä voi olla?

A: Olisiko se sitten paha, jos söisin yhden. Se olisi täysin eri asia jos söisin koko paketin. Tai kaksi pakettia. Ravintoaineitahan tässä ei juuri ole, joten nälkä ei varmasti kauaa pysy poissa. Yhden makkaran syömisestä jälkeen voisi tulla se halu syödä toinenkin ja mitä se sitten tekisi? Tulisiko halu syödä myös kolmas...? Yhtälailla se nälkä olisi hetken päästä uudestaan. Tai sitten tulisi paha olo. Voi olla että etoisi niin paljon, että pelkkä makkaran haju saa minut huonovointiseksi. Entäs jos sattuisinkin olemaan

*yliherkkä jollekin makkaran ainesosalle? Ei varmasti vatsa kiittelisi..
(pitelee vatsaansa ja näyttää kärsivältä)*

Keltainen hattu tulee

Keltainen: Rauhoitupas hieman. Mitä hyötyä siitä voisi olla, että syöt tuon makkaran?

A: No tämä huutava nälkä katoaisi. Ainakin nälän tunne helpottaisi ja ehkä voisin miettiä sitten selkeämmin. Söisinkö toisen makkaran tai söisinkö makkaran lisäksi jotain muuta. Vaikka sen porkkanan. Mieliala kohenisi, kun verensokerit pysyisivät balanssissa. Eikä minulle välttämättä tulekaan mieli syödä koko pakettia. Makkaran syöminen kyllä parantaisi nyt tätä tilannetta ja sen jälkeen taas voisin jatkaa muita hommia. Ja saahan ihminen nauttia syömisestä. Nämä on niitä pieniä elämän iloja, kesä ja grillimakkarat!

Vihreä hattu tulee

Vihreä: Mitäs muuta tuolla voisi tehdä?

A: (heiluttaa makkaraa kädessään, katsoo hieman äimistyneenä yleisöä ja naurahtaa) Gröhöm. No mutta... Voisihan tästä tehdä vaikka... kastikkeen. Juu kastike voisi toimia. Tai jos pilkkaisin tämän ja sille kaveriksi vaikka perunaa ja sipulia ja käärisin folioon. Tulisi makkaraperunat.

Sininen hattu tulee

Sininen: Olet nyt miettinyt tässä tuon makkaran syömistä erilaisista näkökulmista. Olet miettinyt sen hyviä ja huonoja puolia eikä asia ole juurikaan edennyt. Nyt voisit kuunnella vatsaasi...

A: ja se kertoo, että on nälkä (haukkaa makkaraa).

Liite 3. Fokusryhmähaastattelun kysymykset.

Valkoinen = objektiivisuus + faktat

- Mitä yhteistä ilmiöissä on? Yhteiskunnallisesti kalliita, inhimillinen haitta, kaikki ehkäistävissä. Mitä muuta?
- Mitä eroa ilmiöissä on?

Punainen = tunteet, aavistukset, intuitio

- Mitä ajatuksia se herättää, että näitä neljää ilmiötä käsitellään yhdessä?
- Millaisia tuntemuksia se herättää? Iloa & toivoa, pelkoa & huolia?

Musta = kriittisyys, looginen negatiivisuus, arviointi

- Mitä huonoja puolia asiaan liittyy? (Se, että ilmiötä käsitellään yhdessä)
- Estääkö jokin toteuttamasta neljän tuulen ajattelua/työtapaa? Mikä siinä ei toimi?

Keltainen = optimistisuus, looginen positiivisuus, rakentavuus

- Mitä etuja ja hyviä puolia näette neljän tuulen ajattelussa/työtavassa?
- Eli mikä siinä toimii?

Vihreä = luovuus, kekseliäisyys, uudet ideat

- Voiko tuulia olla muitakin?
 - o jos olisi viides tuuli, mikä se olisi?
- Jos kohtaisitte henkilökohtaisessa elämässänne neljä tuulta, mitä toivoisitte ammattilaisilta?

Sininen = organisointi

Kasataan ajatuksia yhteen. Mitä on keskusteltu? Mitkä asiat ovat nousseet erityisesti esiin?

- Mitä Neljä tuulta oikeastaan on? Ajattelumalli? Työtapa?
- Mitä tämä tarkoittaa työssänne? Miten tämä eroaa siinä, miten työtä tehdään nyt?
- Mitä tämä tarkoittaa palvelujärjestelmän kannalta?
- Millä tavoin ehkäisevä työ ja neljän tuulen ajattelu liittyvät toisiinsa?